

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Zuzana Berková

**Prejavy euroskepticizmu strany Smer-SD v parlamentnom diskurze v období rokov
2020–2023**

**Manifestations of euroscepticism of the Smer-SD party in the parliamentary discourse
during the period of 2020–2023**

Bakalárska práca

Vedúci práce: Mgr. Ľubomír Zvada

Olomouc 2024

Čestné prehlásenie

Vyhlasujem, že som predkladanú bakalársku prácu vypracovala samostatne na základe uvedených prameňov a literatúry.

V Olomouci 24. 04. 2024

.....

Pod'akovanie

Som vd'ačná školiteľovi práce Ľubomírovi Zvadovi, bez ktorého rád a ochoty by som túto prácu nedokázala napísať.

Obsah

Úvod	1
1. Euroskepticizmus – súčasné teoretické vymedzenie	6
1.1 Teória Paula Taggarta a Aleksa Szczerbiaka	6
1.2 Teória Petra Kopeckého a Case Muddeho	7
1.3 Alternatívne prístupy a kritika euroskepticizmu	9
1.4 Teória Søren Riishøja	11
2. EÚ, euroskepticizmus, kontext strednej Európy a Slovenska	15
2.1 Česká, maďarská a poľská skúsenosť.....	15
2.2 Špecifiká slovenského politického priestoru.....	17
3. Metodologická časť	20
3.1 Obsahová analýza.....	20
3.2 Postup práce	21
3.3 Popis kategorizácie Søren Riishøja (Kódovacia kniha).....	22
4. Analýza	24
Záver	36
Bibliografia	40
Abstrakt	48

Zoznam skratiek

EP – European parliament, Európsky parlament

EÚ – Európska únia

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy, Komunistická strana Čiech a Moravy

KWiN – Konfederacja Wolność i Niepodległość, Konfederácia slobody a nezávislosti

LPR – Liga Polskich Rodzin, Liga poľských rodín

ĽSNS – Ľudová strana Naše Slovensko

NATO – North Atlantic Treaty Organization, Severoatlantická organizácia

NR SR – Národná rada Slovenskej republiky

ODS – Občanská demokratická strana, Občianska demokratická strana

PES – The party of European Socialist, Strana európskych socialistov

PiS – Prawo i Sprawodliwość, Právo a spravodlivosť

SDĽ – Strana demokratickej ľavice

SMER-SD – Smer sociálna demokracia

SPD – Svoboda a přímá demokracie, Sloboda a priama demokracia

V4 – Vyšehradská štvorka

Úvod

Témou tejto bakalárskej práce je interpretácia prejavov euroskepticizmu strany Smer-SD. Túto tézu si autorka vybrala hneď z niekoľkých dôvodov. Prvým dôvodom je to, že strana Smer-SD je dlhodobo najznámejšia a najpopulárnejšia strana na Slovensku. To potvrdzuje aj jej výhra v nedávnych parlamentných voľbách v septembri 2023. Zároveň sa strana vyznačuje pomerne výraznou zmenou rétoriky. Z europozitívnej strany, ktorá priviedla Slovensko do Schengenu a eurozóny sa stala stranou, ktorá kritizuje kroky Európskej únie a europeizáciu ako takú. Druhým dôvodom výberu je aktuálnosť témy – badateľné oslabovanie demokracie a klesajúca podpora hodnôt liberálnej demokracie, špeciálne v oblasti strednej Európy¹ (Diamond, 2024). Významným dôvodom výberu autorky je tiež absencia výskumu, ktorý by systematicky pracoval s kategorizáciou strán na základe euroskepticizmu na Slovensku.

Výskumná otázka a ciele práce

Táto bakalárska práca je postavená na analýze obsahu výrokov poslancov strany Smer-SD v parlamentných rozpravách vo volebnom období 2020–2023. Cieľom tejto bakalárskej práce je interpretovať prejavy poslancov strany Smer-SD v parlamentnom diskurze. Pre tieto potreby si autorka stanovila výskumnú otázku:

Ktoré druhy euroskepticizmu sú na základe kategorizácie Sorena Riishøja, prítomné v rétorike strany Smer-SD?

Časové a obsahové vymedzenie práce

Skúmané obdobie rokov 2020–2023 bolo vybrané z niekoľkých dôvodov. V prvom rade predstavuje dĺžku 8. volebného obdobia. Zároveň bol v tomto období Smer-SD opozičnou stranou. Uvedené roky sa vyznačujú niekoľkými globálnymi krízami, ktoré zasiahli nielen Európsku úniu, ale i svet. Prvou bola pandémia ochorenia COVID-19 a druhou začiatok ruskej invázie na Ukrajinu. V oboch prípadoch zohrávala Európska únia i samotná spolupráca v rámci nej kľúčovú úlohu pri riešení rôznych situácií. Týmito krízami sa do veľkej miery menila jej podoba a museli sa hľadať nové spoločné riešenia.

Obmedzený rozsah bakalárskej práce autorke neumožňuje skúmať rozsiahlejšie časové rozpätie, vďaka ktorému by získala širší obraz o charaktere strany. Pre svoju analýzu si preto zvolila pôsobenie strany Smer-SD vo volebnom období 2020–2023, nakoľko po rokoch v exekutive sa stala líderskou opozičnou stranou. Druhým dôvodom výberu je fakt, že

¹ Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovensko

už pred voľbami v roku 2020 bolo možné pozorovať určitú transformáciu postojov a názorov strany na Európsku úniu a jej integráciu.

Členenie práce

Euroskepticizmus – súčasné teoretické vymedzenie

Téma: Témou tejto kapitoly je euroskepticizmus, jeho teoretické ukotvenie, popis jednotlivých kategorizácií a nedostatky doterajšieho vymedzenia.

Cieľ: Cieľom tejto kapitoly je popísať hlavné definície euroskepticizmu, jeho delenie a podstatu. Následne je cieľom autorky popísať hlavné teoretické prúdy euroskepticizmu. Cieľom poslednej podkapitoly je zhrnúť kritiku vybraných teórií a predstaviť iný pohľad na problematiku.

Charakteristika politického priestoru strednej Európy

Téma: Podstatou kapitoly je charakteristika politického priestoru strednej Európy. V tejto kapitole sa autorka zameriava na vzťah strednej Európy k EÚ po páde komunizmu. Následne popisuje charakter vzťahu krajín a ich občanov k Európskej únii. Do tejto kapitoly autorka zaradzuje fenomény euroskepticizmu, populizmu a iliberalizmu, ktoré sú v strednej Európe na vzostupe. V podkapitole sa konkrétne zameriava na popis špecifik Slovenska. Najprv predstavuje postoj tejto krajiny k EÚ pred jej vstupom. Popisuje vzťah občanov Slovenska k eurovoľbám a ich vnímanie pozitív a negatív EÚ. V neposlednom rade autorka v zhrnutí popisuje charakter strany Smer-SD, jej postoje a vývoj.

Cieľ: Hlavnou úlohou tejto kapitoly je predstaviť strednú Európu a špecifiká jej politického priestoru. Dôležitou súčasťou je aj podkapitola o Slovensku, ktorou chce autorka bližšie predstaviť slovenský politický kontext a stranu Smer-SD.

Metodologická časť

Téma: Ústrednou témou tejto časti je popis kvalitatívnej obsahovej analýzy. Zároveň autorka v tejto časti predstaví postup práce, ktorého sa držala pri vytváraní analýzy. V tejto časti autorka predstaví kódovaciu knihu, ktorá vychádza z teórie Sørensa Riishøja.

Cieľ: Hlavným cieľom tejto kapitoly je predstaviť kvalitatívnu obsahovú analýzu, popísať presný postup práce autorky pri vytváraní výskumu a predstaviť teóriu Sørensa Riishøja, na základe ktorej deduktívne skúma dataset.

Analýza

Téma: Hlavnou témou tejto kapitoly je analýza výsledkov výskumu. Autorka sa zameriava na interpretáciu výsledkov, ale aj na ich implikácie a z čoho vychádzajú. Konkrétne popisuje identitárny euroskepticizmus, politický euroskepticizmus a euroskepticizmus založený na národnom záujme. Zameriava sa tiež na podkategórie politického euroskepticizmu – migrácia a vojna na Ukrajine.

Cieľ: Cieľom kapitoly je zanalyzovať výsledky výskumu, zrozumiteľne ich popísať a vyvodit' dôsledky z analýzy.

Analýza literatúry

Euroskepticizmus má ako teória mnoho podôb. Ako prvý ho zadefinoval Paul Taggart v článku „*A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*“ z roku 1998. Následne na to už v spolupráci s Aleksom Szczerbiakom nadviazal v článku „*Opposing Europe: Party systems and opposition to the Union, the Euro and Europeanisation.*“, V tomto článku predstavili teóriu *hard/soft* euroskepticizmu, ktorú následne rozvinuli napríklad v roku 2001 s dôrazom na nové kandidátske štáty – „*Parties, positions and Europe: Euroscepticism in the EU candidate states of Central and Eastern Europe*“ alebo v roku 2003 v článku *Theorizing party-based Euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality*. Ďalšou významnou teóriou, ktorá z veľkej časti vychádza z kritiky Taggarta a Szczerbiaka je koncepcia euroskepticizmu Kopeckého a Mudde z roku 2002, ktorú predstavili v článku „*The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe*“. Autori rozlišujú štyri kategórie postojov k Európskej Únii – euroentuziastov, europragmatikov, euroskeptikov a euro-odmietačov.

Následne autorka predstavuje niekoľko alternatívnych teórii. Prvou z nich je kategorizácia Christophera Flooda a Simona Usherwooda, ktorá vychádza z ich práce: „*Positions, dispositions, transitions: A model of group alignment on EU Integration*“, ktorú publikovali v roku 2005. Ďalšou je teória Nicola Contiho a Lucu Verzichelliho, ktorí vychádzajú z práce Taggarta a Szczerbiaka, ich typológia je tvorená z pohľadu politických strán na národnej úrovni. Autorka čerpá informácie o tejto typológii z článku „*Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*“. Poslednou z alternatívnych teórii je typológia Søren Riishøja.

Následne je celá kapitola ukončená kritikou rôznych aspektov tzv. Sussekskej školy a podkategórií vychádzajúcich z práce Taggarta a Szczerbiaka. Podkapitola sa najprv venuje kritike definície euroskepticizmu. V tomto odstavci autorka vychádzala najmä z práce Cecilia

Leconte, konkrétne z článku „*From pathology to mainstream phenomenon: Reviewing the Euroscepticism debate in research and theory*“. Nasledujúci odstavec pozostáva z kritického hodnotenia Petra Kanioka, ktorý považuje definíciu *soft* euroskepticizmu, ako slabšej verzie *hard* euroskepticizmu, za nesprávnu. Posledná myšlienka podkapitoly porovnáva Sussexskú školu skúmania euroskepticizmu so Severokarolínskou školou. Vychádza z práce Mudde (2012) „*The comparative study of party-based Euroscepticism: the Sussex versus the North Carolina School*“ a zameriava sa na faktory ako definícia, dataset či šírka analýzy. Vďaka vyššie spomenutým zdrojom, ktoré autorka vníma ako základné pre výskum euroskepticizmu, popisuje jeho hlavné myšlienkové prúdy.

Historický kontext strednej Európy vychádza najmä z práce teoretikov z predchádzajúcej kapitoly. Následne autorka pokračuje kontextualizovaním strednej Európy. Ako základný zdroj využíva zbierku s názvom – „*Illiberal trends and Anti-EU Politics in East Central Europe*“. Konkrétne vybrala kapitoly od Vratislava Havlíka a Víta Hlouška, ktorí sa venovali klasifikácií illiberálnych trendov v strednej Európe a kapitoly od Larsa Vogela, ktorý sa venoval miere euroskepticizmu v uvedených krajinách v rokoch 2004–2019. Jeho prácu dopĺňa aktuálnymi dátami z Globsec Trends. Autorka v kapitole využíva tiež prácu Ivana Krasteva. Aktuálnymi článkami od Taggarta a Sczerbiaka a Havlíka a Hlouška popisuje stav euroskepticizmu v priestore strednej Európy.

Podkapitolu o špecifikách slovenskej politickej scény štrukturalizuje podobne ako podkapitolu o strednej Európe. Na jej koncipovanie autorka využíva práce najznámejších výskumníkov, ktorí sa venujú slovenskému politickému priestoru. Na popis špecifik slovenského kontextu využíva práce Gyarfásovej a Henderson: „*Slovakia and the turnout conundrum*“. V sekcii, ktorá sa venuje strane Smer-SD autorka vychádza zo staršej i aktuálnejšej práce Juraja Marušiaka, ktorý sa dlhodobo venuje skúmaniu strany Smer-SD: „*Fenomén strany Smer: medzi „pragmatizmom“ a sociálnou demokraciou*“ a článok s názvom „*Slovak, not Brussels social democracy*“. Jeho prácu dopĺňa o rovnako aktuálnu analýzu strany Smer-SD od Ľubomíra Zvadu. Hlavným zdrojom na špecifikovanie ideologického postavenia strany Smer-SD je práca od Hany Mravcovej a Vratislava Havlíka „*Pragmatism and support for the EU in Slovakia's politics*“. Využitím vyššie spomenutých zdrojov v tejto kapitole chce autorka vhodne kontextualizovať prostredie strednej Európy a Slovenska.

V metodologickej časti autorka využíva primárne tri publikácie. Prvou významnou knihou, ktorú používa je „*Qualitative research methods for the social sciences*“ od Howarda Luna a Bruca L. Berga, pomocou ktorej sa hlbšie zoznámila s obsahovou analýzou. Rovnako

nápomocným zdrojom je kniha „*Metodologie výzkumu politiky*“, konkrétne kapitola, v ktorej sa Martina Varkočková venuje obsahovej analýze. Autorka tejto bakalárskej práce svoj výskum postavila na základe diela Philipa Mayringa, ktorý v knihe „*Qualitative content analysis: A step-by-step guide*“ popísal osemkrokový postup formovania kvalitatívnej obsahovej analýzy. Hlavným teoretickým rámcom tejto bakalárskej práce je teória od Søren Riishøja, ktorú zdefinoval v článku z roku 2004 „*Europeanisation and Euro-scepticism. Experiences from Poland and the Czech Republic.*“. Riishøj vo svojej typológii definuje deväť podkategórií euroskepticizmu, ktoré následne aplikuje na štáty strednej Európy – Maďarsko, Slovensko, s dôrazom na Českú republiku a Poľsko. Riishøj definuje kategórie: identitárny euroskepticizmus, cleavage based, politický/funkčný (založený na konkrétnych politikách), euroskepticizmus založený na národných záujmoch, skúsenostný, založený na politických stranách, atlantický a euroskepticizmus založený na praxi. Túto teóriu si autorka vybrala nakoľko je najviac podrobná a zameriava sa skôr na ideologickú stránku pôvodu euroskepticizmu. Autorka si myslí, že práve takýto druh teórie je vhodný pri skúmaní strán, ktoré nemajú na prvý pohľad jasne vyhranené postoje a ktoré je potrebné hlbšie skúmať.

1. Euroskepticizmus – súčasné teoretické vymedzenie

Pojem euroskepticizmus, ktorý sa začal skúmať v polovici 90. rokov 20. storočia, bol pôvodne známy iba obmedzenej skupine výskumníkov venujúcim sa Európskej únii. V dnešnej dobe je ho možné sledovať v oficiálnom diskurze inštitúcií EÚ či rozhodovacích orgánoch na národnej úrovni (Leconte, 2015). Ako jedni z prvých začali túto tému skúmať Paul Taggart a Aleks Szczerbiak (2000, 2001, 2003, 2004, 2024) z univerzity v Sussexe. V komparatívnej literatúre na tému euroskepticizmu sa najviac využíva definícia Paula Taggarta (1998), ktorý ho definuje ako všeobecný pojem, ktorý „vyjadruje myšlienku podmienenej alebo kvalifikovanej opozície, ako aj priamy a nekvalifikovaný odpor k procesu európskej integrácie“ (s. 366). Podľa Szczerbiaka a Taggarta (2000) je potrebné v téme euroskepticizmu vnímať špecifiká východnej a strednej Európy. Zároveň dodávajú, že euroskepticizmus sa aspoň čiastočne spája s postavením jednotlivých politických strán v straníckom systéme, pri prechode od hlavného prúdu k radikálnym stranám sa postoj menia. Na rozdiel od mainstreamových strán, krajná ľavica a pravica často zdieľajú tendenciu prikláňať sa k euroskeptickým postojom (Conti & Memoli, 2012).

Debata ohľadom euroskepticizmu a jeho podobách sa dostala do centra záujmu teoretikov najmä po rozšírení EÚ v roku 2004. V momentálnom čase existuje hneď niekoľko typológií, ktoré na euroskepticizmus nazerajú z rôznych pohľadov. V nasledujúcich podkapitolách autorka predstaví tie najvýznamnejšie z nich.

1.1 Teória Paula Taggarta a Alekxa Szczerbiaka

Práca Paula Taggarta a Alekxa Szczerbiaka (2000) bola jednou z prvých prác zameriavajúcich sa na tému námietok jednotlivých krajín či politických subjektov voči európskej integrácii či samotnej Európskej únii. Autori sa ako prví snažili definovať postoje politických strán k Európskej únii a zároveň ich kategorizovať. Pojmu euroskepticizmus prisudzujú Szczerbiak a Taggart (2000) *hard* a *soft* podkategórie. Autori definujú *hard* euroskepticizmus ako úplné odmietanie projektu európskej politickej a ekonomickej integrácie a odpor k vstupu krajiny do EÚ alebo voči zotrvaníu v nej. *Soft* euroskepticizmus podľa nich síce nepodporuje vystúpenie z Európskeho spoločenstva ako takého, ale napriek tomu kritizuje určité jeho časti. Dodávajú, že každý štát má iné národné záujmy a preto aj euroskepticizmus politických strán v jednotlivých vtedajších členských štátoch mal rôznu podobu. Napríklad v politike Veľkej Británie, Švédska a Dánska (Aspinwall, 2000; Gottfries, 2002; Holden, 2009) sa euroskepticizmus, v tom čase, prejavoval predovšetkým odporom k spoločnej monetárnej politike, zatiaľ čo v iných krajinách, ktoré už boli súčasťou zóny jednotnej meny,

sa zameriaval napríklad na postúpenie ďalších právomocí nadnárodným inštitúciám EÚ (Szczerbiak & Taggart, 2000).

Taggart a Szczerbiak (2004) spomínajú, že medzi druh *soft* euroskepticizmu patrí aj tzv. *euroskepticizmus národného záujmu*, ktorý používa rétoriku obhajovania alebo zastávania sa národného záujmu v kontexte diskusií o EÚ. Podľa autorov tento podtyp zahŕňa strany, ktorých rétorika je v zásade kompatibilná s podporou európskeho projektu, no chcú si zachovať základnú domácej politickej podpory. K *hard* euroskepticizmu sa podľa nich vo všeobecnosti prikláňali opozičné, anti-establišmentové strany, ktoré sa chceli odlíšiť od politického mainstreamu.

Kategorizácia Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004) je prelomová pre štúdium euroskepticizmu a de facto na ňu, respektíve na jej kritiku nadväzujú všetci teoretici. Podľa názoru autorky je, v dnešnej situácii rozšírenia strán s populistickou rétorikou bez jasného ideologického ukotvenia, nedostačujúca na analýzu postojov jednotlivých politických strán k Európskemu spoločenstvu a jeho integrácií.

1.2 Teória Petra Kopeckého a Case Muddeho

Typológiu Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004) kritizujú Kopecký a Mudde (2002) hneď z niekoľkých dôvodov. Po prvé argumentujú tým, že z definície nie je úplne jasné, čo spadá pod *soft* a čo pod *hard* euroskepticizmus. *Soft* euroskepticizmus je podľa ich názoru tak široko definovaný, že doň môže spadať každý nesúhlas s akýmkoľvek politickým rozhodnutím v rámci EÚ. Rovnako autori poukazujú na to, že rozdelenie euroskepticizmu na tieto dve kategórie nezohľadňuje dôležitý rozdiel medzi myšlienkami európskej integrácie ako takej a momentálnou podobou Európskej únie. Namietajú, že podľa tejto definície sa euroskepticizmus pripisuje stranám, ktoré sú pro-európske i stranám, ktoré sú proti-európske. Toto môže v praxi viesť k nepresnej interpretácii a podceňovaniu tohto fenoménu.

Kopecký a Mudde (2002) sa zamerali na presnejšiu definíciu pojmu euroskepticizmus. Vo svojej schéme odkazujú na prácu významného politológa Davida Eastona (1975). Eastonovu klasifikáciu Kopecký a Mudde (2002) modifikovali na difúznú a špecifickú podporu európskej integrácie. Difúzna podpora Európskej únie je podpora všeobecných myšlienok európskej integrácie, ktoré sú základnými kameňmi EÚ. „*Špecifickou podporou označujeme podporu všeobecnej praxe európskej integrácie; teda EÚ taká, aká je a ako sa vyvíja*“ (s. 300).

Na základe difúznej podpory klasifikujú podkategórie – eurofób a eurofil. Podľa Kopeckého a Mudde (2002) je eurofil niekto, kto „*verí kľúčovým myšlienkam Európskej*

integrácie, ktoré sú základom Európskej únie“ (s. 301). Ako špecifikujú autori tieto myšlienky sú základom, ďalej už potom nezáleží na forme integrácie (federalizmus či medzivládna spolupráca). „Na druhú stranu eurofóbovia nepodporujú, niekedy dokonca odporujú, jednej alebo viacerým základným myšlienkam Európskej integrácie“ (s. 301). Do tejto kategórie patria napríklad nacionalisti, socialisti či izolacionisti.

Následne, na základe špecifickej podpory, odlišujú EÚ-optimistov a EÚ-pesimistov. *„EÚ-optimisti veria v EÚ takú, aká je a ako sa vyvíja, buď preto, že sú spokojní s tým, ako bola zriadená a funguje, alebo preto, že sú optimistickí, pokiaľ ide o smerovanie vývoja EÚ“ (Batory, 2001 in Kopecký & Mudde, 2002, s. 302). Autori zdôrazňujú to, že ak je strana kritická voči určitej politike EÚ, neznamená to, že nie je EÚ-optimistická. Odvíja sa to od toho či podporuje a akceptuje EÚ v momentálnej podobe. EÚ-pesimisti na druhú stranu nepodporujú EÚ takú aká je v danom momente, to však neznamená, že sú za vystúpenie z EÚ. Skôr dúfajú v zmenu smerovania.*

Tieto dve dimenzie vedú k štyrom kategóriám ideálneho typu straníckych pozícií v otázke Európskej únie, ktoré sú graficky znázornené na obrázku. Ich bližší popis je obsiahnutý v tabuľke.

Euroentuziasti	Kombinujú eurofílské a EÚ-optimistické pozície. Táto skupina podporuje všeobecné myšlienky európskej integrácie.
Euroskeptici	Nachádzajú sa v ľavom dolnom rohu a kombinujú postoje EÚ-pesimistov a eurofilov. Podporujú všeobecné myšlienky Európskej integrácie, ale sú pesimistickí, pokiaľ ide o súčasnú reflexiu týchto myšlienok.
Euro-odmietači	Kombinujú eurofóbne a EÚ-pesimistické pozície. Nehlásia sa ani k myšlienkam, ktoré sú základnými kameňmi európskej integrácie, ani k EÚ v momentálnej podobe.
Europragmatici	Sú špecifickí eurofóbiou, no zároveň EÚ-optimizmom. Nepodporujú všeobecné myšlienky Európskej integrácie, ktoré sú základom EÚ, ani im nevyhnutne neodporujú. Podporujú EÚ v momentálnej podobe, pretože to vyhovuje ich krajine alebo volebnému obvodu.

Zdroj: Tabuľka vyhotovená autorkou na základe teórie Petra Kopeckého a Casa Mudde.(2002)

Podpora Európskej integrácie

		Eurofilii	Eurofóbovia
P			
o			
d			
P	EÚ- optimisti	Euroentuziasti	Europragmatici
o			
r			
a			
E	EÚ- pesimisti	Euroskeptici	Euro-odmietaci
Ú			

Zdroj: Obrázok vyhotovený autorkou na typológii stranických pozícií v otázke Európskej Únie Kopeckého a Mudde (2002)

Autori tejto klasifikácie zdôrazňujú, že tieto 4 kategórie sú len ideálne podtypy. Domnievajú sa, že euroskepticizmus môže mať rôzne formy a podoby, ktoré vyplývajú z rôznych vízií európskej integrácie a odlišných interpretácií EÚ.

Autorka vníma prácu Kopeckého a Mudde (2002) ako logické rozpracovanie typológie Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004). Zároveň konštatuje, že vďaka deleniu do štyroch kategórií sa dajú jednotlivé strany hlbšie analyzovať. Podkategória *Europragmatici* umožňuje zachytiť populistické strany bez jasnej vízie Európskej integrácie, ktorých hlavným záujmom je získať popularitu a prispôbiť sa názorom svojich voličov. Celkovo práca Kopeckého a Mudde (2002) prináša nové a hlbšie rozpracovanie Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004), no typologicky sa ich definície a myšlienky nelíšia.

1.3 Alternatívne prístupy a kritika euroskepticizmu

Medzi ďalšie prístupy typologizácie, ktoré nadviazali na prácu Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004) patria teórie Christophera Flooda a Simona Usherwooda (2005), Nicolò Contiho a Lucu Verzichelliho (2002).

Christopher Flood a Simon Usherwood (2005, s.6) na základe kritiky vyššie zmienených teórií vytvorili typológiu založenú na 6 typoch prístupu k EÚ. Prvou skupinou sú *maximalisti*, táto skupina je charakteristická podporou čo najväčšej integrácie smerom k praktickej realizácii zvoleného modelu. Ďalšou kategóriou sú *reformisti*, ktorí hoci nie sú tak entuziastickí ako maximalisti, schvaľujú pokrok v integrácii, no s výhradou nápravy nedostatkov toho, čo sa už dosiahlo. Flood a Usherwood následne definujú skupinu *gradualistov*, ktorých cieľom je prijímanie integrácie, no pomaly a postupne. Štvrtou

kategóriou sú *minimalisti*, ktorí akceptujú status quo, no chcú pozastaviť ďalšiu integráciu. *Revizionisti* sa chcú naopak vrátiť do skoršieho stavu, zvyčajne pred revíziou zmluvy. *Odmietajúci*, ako z názvu vyplýva, odmietajú akúkoľvek integráciu.

Nicolo Conti a Luca Verzichelli (2002) in Conti (2003, s. 17) definujú 5 kategórií euroskepticizmu. Prvé 2 kategórie – *hard euroskepticizmus* a *soft euroskepticizmus* vychádzajú priamo z práce Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004). *Hard euroskepticizmus* definujú ako principiálny odpor voči EÚ a jej integrácii. *Soft euroskepticizmus* nemá zásadné námietky voči Európskej integrácii či Európskej únii, má skôr obavy z jednej popriprade viacerých oblastí politiky EÚ. Treťou kategóriou je *nezáväzný postoj*, táto kategória je špecificky vnímaná iba v kategorizácii týchto autorov. Strany s týmto postojom zastávajú nejasné postoje k európskej integrácii. Štvrtou kapitolou je *funkčný europeizmus*. V tomto prípade je špecifický tým, že podpora európskej integrácie je využívaná strategicky na to, aby slúžila domácim záujmom, či inému cieľu strany. Neexistuje žiadny záväzok k ďalšej integrácii, pokiaľ sa nepreukáže, že by týmto záujmom slúžila. Poslednou kategóriou je *identitárny europeizmus*, ktorý podporuje ďalší presun kompetencií z národnej sféry na nadnárodnú, formovanie federálnej Európy a európskeho občianstva.

V nasledujúcej tabuľke autorka v krátkosti predstavuje kategorizácie Flooda a Usherwooda (2005) a Contiho a Verzichelliho (2002):

Typologizácia Flooda a Usherwooda (2005)

Typologizácia Contiho a Verzichelliho (2002)

Maximalisti	Hard euroskepticizmus
Reformisti	Soft euroskepticizmus
Gradualisti	Nezáväzný postoj
Minimalisti	Funkčný europeizmus
Revizionisti	Identitárny europeizmus
Odmietajúci	–

Zdroj: Tabuľka vyhotovená autorkou na základe teórie Flooda a Usherwooda (2005, s. 6) a Contiho a Verzichelliho (2002) in Conti (2003, s. 17)

Hoci pojem euroskepticizmus mal veľký vplyv na skúmanie európskej integrácie respektíve dezintegrácie, jeho definícia je problematická (Leconte, 2015). Autor zdôrazňuje, že: „zatiaľ čo *euroskepticizmus* má tendenciu byť definovaný negatívne (ako opozícia alebo nepriateľstvo voči rôznym dimenziám európskej integrácie), neexistuje konsenzus o definícii

toho, proti čomu sa euroskeptici stavajú“ (s. 254). Podobne pripomína Kanioka (2009), ktorý podotýka, že súčasná definícia euroskepticizmu predpokladá, že integrácie do EÚ je tá jediná správna. Na to aby bolo možné definovať euroskepticizmus je potrebné definovať pro-európsky postoj. Autori preto navrhujú rekonceptualizáciu pojmu euroskepticizmu. Autor uvádza, že: „*Pokiaľ ide o nástroje analýzy, diskurzívny prístup, pôvodne aplikovaný na štúdium populizmu, sa dá úspešne použiť aj na analýzu euroskepticizmu*“ (Leconte, 2015, s. 257).

Kaniok (2009) vo svojom článku pozoruje, že žiadna z vyššie uvedených teórií nemá zásadný problém s definíciou *hard* euroskepticizmu Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004). Problém vidí v definícii a v podstate *soft* euroskepticizmu. Tento problém vychádza z absencie definície toho, čo pro-európsky postoj znamená. Autor konštatuje, že definícia *soft* euroskepticizmu ako slabšej verzie *hard* euroskepticizmu je problematická. Na základe tejto kritiky Kaniok (2009) navrhuje novú typológiu, ktorá sa zakladá na stupňovitom kategorizovaní postojov k európskej integrácii.

Mudde (2012) komparuje postupy štúdia euroskepticizmu založeného Taggartom a Szczerbiakom (Sussex) a Rayom (Severná Karolína). V porovnaní s problematickou definíciou euroskepticizmu Sussexskej školy, Severnokatolínsky prúd pojem euroskepticizmus zdefinovaný nemá a hovorí skôr o „*postojoch vedenia strany k európskej integrácii*“ (Ray, 1999 in Mudde, 2012, s. 196). Sussexska škola na skúmanie využíva dáta, ktoré sa zameriavajú na oficiálne postoje vedenia strany, naopak škola z USA využila dataset pozostávajúci z kvantitatívneho zberu názorov expertov. Kriticky hodnotený je fakt, že skúmaní odborníci nie sú nutne odborníci na európsku integráciu, čo môže spôsobiť nepresnosti. Zároveň autor konštatuje, že najväčšou slabinou Sussexskej školy je nespoľahlivosť, ktorá vzniká na základe nejasných definícií a absenciou explicitných zdrojov. Zároveň dodáva, že na rozdiel od Sussexskej školy, Severnokatolínska je známa svojou medzinárodnou a zdrojovou spoľahlivosťou (Mudde, 2012).

1.4 Teória Sorena Riishøja

Dánsky politológ Søren Riishøj (2004) vo svojej kategorizácii vychádza zo skúmania postojov a pozícií stredoeurópskych štátov. Skúma ako na tieto štáty europeizácia vplyva a aké sú jej špecifiká. Zdôrazňuje napríklad problematiku tzv. *integračnej dilemy* či problém delenia EÚ na *novú* a *starú*. Autor vo svojej práci reaguje na teóriu Taggarta a Szczerbiaka (2000, 2001, 2003, 2004), ktorú považuje za prelomovú pri skúmaní euroskepticizmu. Jedným dychom však dodáva, že je veľmi náročné ju empiricky použiť, najmä kvôli jej

vágnosti. Vo svojej kategorizácii sa zameriava na tematické prejavy euroskepticizmu. Jeho teória má 9 kategórií.

Kategorizácia Søren Riishøja (2004) je najkomplexnejšia a ponúka širokú škálu kategórií, ktoré sa v niektorých prípadoch tematicky prekrývajú s vyššie zmienenými kategóriami.

Identitárny euroskepticizmus Riishøj chápe ako rozpor medzi národnou identitou a európskou identitou. Zároveň zahŕňa strach z *pohltenia* nadnárodnou inštitúciou (EÚ) a strach zo straty národnej suverenity. Autor špecifikuje, že v prípade východných členov EÚ je charakteristická deliaca línia *My verzus oni*. Táto dimenzia vychádza najmä z ich historických skúseností. Napríklad v prípade Slovenska autor uvádza, že hlavným motívom jeho vstupu do EÚ bol *strach z vynechania* či maďarského revanšizmu. Na druhú stranu v prípade Maďarska či Česka bola motiváciou mentálna príslušnosť na Západ.

Politický či funkčný euroskepticizmus autor definuje odporom voči konkrétnej politike alebo problematike napríklad voči spoločnej mene či spoločnej poľnohospodárskej politike. Príkladom tejto kategórie je strach Poliakov o to, že vstupom do EÚ budú mať cudzinci možnosť vykupovať ich pôdu. Špecifikom Riishøjovej kategorizácie je *cleavage² based euroskepticizmus*. Tento euroskepticizmus je spojený s hlavnými štiepiacimi líniami v spoločnosti. Typickou štiepnou líniou v tomto kontexte je vidiek–mesto. Táto línia sa prejavovala napríklad v Poľsku, kde rurálne obyvateľstvo odmietalo europeizáciu. Naopak mestské oblasti boli silnejšie pro-európske.

Ďalšou z Riishøjových kategórií je *inštitucionálny euroskepticizmus*, ktorý je založený na konflikte medzi národnými inštitúciami a inštitúciami EÚ. Nízka dôvera v národné inštitúcie môže zvýšiť podporu inštitúcií EÚ a EÚ ako celku. Inštitucionálna zložka bola dôležitou časťou podpory EÚ. Pre mnoho voličov silné európske inštitúcie nahrádzali menej dôveryhodné národné inštitúcie. Tento jav Riishøj demonštruje na prípade Poľska. Podľa zozbieraných dát je jasné, že väčšina Poliakov podporuje viac európske inštitúcie ako tie národné.

Euroskepticizmus založený na národných záujmoch je charakteristický rozporom medzi spoločnými európskymi cieľmi a národnými cieľmi. Napríklad v prípade rokovaní o EÚ *la finalité*. V prípade euroskepticizmu založenom na národnom záujme je hlavným cieľom brániť životne dôležité národné záujmy napriek oslabeniu spoločného európskeho projektu. Tento euroskepticizmus začal byť dominantný najmä s blížiacim sa vstupom do EÚ.

² Štiepne línie

Po tom čo krajiny ako Poľsko vytriezveli a pochopili podstatu EÚ, si uvedomili že základom úspechu vo voľbách je to aby mali voliči pocit, že politici chránia poľské životné záujmy. Väčšina ľudí vo vtedajšom Poľsku zastávala názor, že vláda by sa mala viac snažiť brániť vitálne záujmy Poľska.

Katégória *skúsenostný euroskepticizmus* sa sformovala ako následok rokovaní o vstupe. Zakladá sa na pocite, že rokovania o členstve v EÚ boli nespravodlivé a asymetrické a konečný výsledok rokovaní bol štátu vnútený. Typickým príkladom skúsenostného euroskepticizmu je pocit krajín, že nastávajúca zostava EÚ ich nechce za člena, poprípade nimi pohŕda. *Atlantistický euroskepticizmus* sa zakladá sa na pocite rozporu alebo dilemy medzi proamerikanizmom a proeurópanstvom, napr. v prípade vytvorenia spoločnej Európskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Tento euroskepticizmus je typický pre Poľsko, ktoré je známe svojou naviazanosťou na USA. To môže byť pozorované napríklad na príklade participácie Poľska na vojne v Iráku či pri nákupe stíhačiek US F-16.

Euroskepticizmus tvorený *z hora nadol* sa nazýva *stranícky euroskepticizmus*. Je vytváraný z pozície politických strán či ich charizmatických lídrov s použitím neoliberalnej (*thatcheristickej*), antimodernej, tradicionalistickej alebo ľavicovo-populistickej argumentácie. Autor klasifikácie poukazuje na to, že po páde komunizmu rezonovali v prvých slobodných voľbách najmä protikomunistické slogany. Po určitom čase sa voľby stali menej symbolickými a abstraktnými. Euroentuziastov nahradili eurorealisti či euro-kepticci. Začali sa rysovať 3 typy stranického euroskepticizmu – neoliberalný, tradično-konzervatívny a ľavicový populistický. Neoliberalný euroskepticizmus zastupovala najmä česká strana ODS. LPR zastupovala tradično-konzervatívny euroskepticizmus a KSČM reprezentovala ľavicovo-populistickej euroskepticizmus. S blížiacim sa vstupom do EÚ sa euroskepticizmus politických strán zamerával na národné záujmy.

Poslednou kategóriou Riishøjovej kategorizácie je *euroskepticizmus založený na praxi*. Tento euroskepticizmus zásadne neodporuje EÚ. Samotný europeizmus je definovaný *národným* spôsobom. Je odlišný od bruselskej interpretácie Kodaňských kritérií. Táto kategória bola charakteristická pre politiku Vladimíra Mečiara. Autor argumentuje, že strana HZDS patrí medzi strany, ktoré hlásajú a podporujú europeizáciu, no konajú naopak. Toto sa prejavuje napríklad v otázke práv menšín. Podobným príkladom je strana Fidesz, jej líder, Viktor Orbán napríklad presadzoval tzv. *status law*, špeciálne práva v Maďarsku pre maďarské diaspory. Euroskepticizmus týchto strán vychádza najmä z domácej politickej agendy (Riishøj, 2004).

Kategorizácia Sørensa Riishøja je na svoju dobu pomerne presná a popisuje rôznorodé aspekty a charakter prístupových debát a postojov. Teória sa zameriava skôr na východiska euroskepticizmu ako na povahu euroskepticizmu ako takého. Kvôli týmto dôvodom je výskumná časť tejto bakalárskej práce je analyzovaná na základe tejto teórie³.

³ Viac informácií v metodologickej časti.

2. EÚ, euroskepticizmus, kontext strednej Európy a Slovenska

2.1 Česká, maďarská a poľská skúsenosť

Ako spomínajú Kopecký a Mudde (2002), krátko po revolúciách v roku 1989 sa v európskych krajinách bývalého komunistického bloku myšlienka *Európy* alebo *návratu do Európy* stala pojmom, ktorý spájal politické elity a masy ľudí v túžbe vstúpiť do Európskej únie. To sa však po dekáde zmenilo. Začala sa znižovať podpora členstva v rámci jednotlivých krajín (Grabbe and Hughes, 1999 in Kopecký & Mudde, 2002). Do centra sa v niektorých krajinách dostala tzv. *integračné dilema*. Približovaním sa k *raju* tak mnoho ľudí zmenilo svoj postoj z *euronaivných* na *eurorealistov*, možno dokonca *euroskeptikov* (Riishøj, 2004).

Z dlhodobého hľadiska vyplýva, že najvyššia podpora členstva v EÚ bola v Poľsku. V Maďarsku začala od roku 2009 rapídne stúpať a Slovensko sa držalo hodnôt priemeru EÚ. Česká republika sa dlhodobo drží pod priemerom EÚ. Podľa dát z roku 2023 na Slovensku a v Poľsku podpora zotrvania v EÚ klesla, na druhú stranu v Česku sa zvýšila a Maďarsko drží s 83% prvenstvo. Celkovo však podpora členstva v EÚ ostáva vysoká (Vogel, 2021; Globsec, 2023). Tieto dáta potvrdzuje aj vyjadrenie Ivana Krasteva (2018), ktorý poukazuje na to, že „*hoci Východoeurópania patria medzi najväčších podporovateľov EÚ, napriek tomu volia jedny z najeuroskeptickejších vlád, ktoré využívajú Brusel ako rétorické boxovacie vrece, pričom ťažia z jeho finančného bohatstva*“ (s. 52). Jeho tvrdenie potvrdzujú Vratislav Havlík a Vít Hloušek (2024), ktorí na základe svojej analýzy hovoria o tom, že práve postupy Maďarska sa spomedzi krajín Vyšehradskej štvorky vyznačujú viditeľnými stopami *hard euroskepticizmu*. Autori vo svojej štúdii zhodnocujú postoj k európskej integrácii takto: „*Z jadra EÚ zostáva zámerne vylúčené Česko s miernym euroskeptickým mainstreamom. Kedysi jasne pro-integračné Poľsko a Maďarsko predstavujú prípady pro-európskej verejnej, ale rozdelenej elity, kde sa politika európskej integrácie stala predmetom politického sporu. Slovensko zostalo v jadre EÚ, podieľalo sa na všetkých jej kľúčových iniciatívach a politikách, no miera politizácie EÚ tam stúpa*“ (s. 2).

V posledných rokoch sa stredná Európa vyznačuje tzv. *iliberálnymi odbočkami* či dokonca *iliberálnymi obratmi* (Bustikova & Guasti, 2017). Tento priestor sa zároveň vyznačuje populizmom a rastúcim euroskepticizmom. Autorka sa preto v najbližších odstavcoch zameriava na popis najvplyvnejších politických strán v regióne a na strany, ktoré zastávajú silné euroskeptické názory.

Maďarská politická scéna je dlhodobo ovládaná stranou Fidesz. Predseda tejto strany, Viktor Orbán sa považuje za priekopníka tzv. *iliberálnej demokracie* (Havlík & Hloušek, 2021). Svoje idey vládnutia predstavil na stretnutí s členmi maďarskej menšiny v rumunskom

Báile Tuşnad (Orbán, 2014 in Havlík & Hloušek, 2021). Vládnutie Viktora Orbána sa vyznačuje zmenou volebného systému a veľkou korupciou (Krastev, 2018). V súvislosti s EÚ využíva Viktor Orbán rétoriku tzv. suverénneho Maďarska, ktoré si nenechá diktovať od zahraničných či skorumpovaných aktérov to ako majú žiť Maďari vo svojej krajine (Csehi & Zgut, 2021). Dáta z roku 2024 zaradzujú stranu Fidesz do skupiny antiestablišmentových strán so silným sklonom k euroskepticizmu. Autori podotýkajú, že odchod z EÚ nie je v oficiálnom programe strany Fidesz, ktorá stále zastáva prosystémovú rétoriku. Zároveň však dodávajú, že mnohí prominentní členovia strany Fidesz, otvorene hlásajú podporu tzv. *Huxitu*⁴. V kontexte Maďarska je politická strana Naša vlasť jediná politická strana, ktorá v momentálnom období otvorene hlása odchod z EÚ (Havlík & Hloušek, 2024; Taggart & Szczerciak, 2024).

Poľsko bolo do roku 2023 poznačené dlhoročnou vládou strany PiS. Tento politický subjekt si zakladá najmä na katolíckych a národných hodnotách. Na rozdiel od Fideszu nie je charakteristická korupciou (Krastev, 2018). Postoj vlády PiS k EÚ sa dá charakterizovať veľmi podobne ako postoj maďarskej vládnej strany. Hlavnou témou je ochrana tzv. *národnej suverenity*. Počas utečeneckej krízy v rokoch 2015–2018 líder strany Kaczyński argumentoval, že Poliaci nebudú participovať na riešení tohto problém, nakoľko nepatria medzi bývalé európske koloniálne národy (Csehi & Zgut, 2021). Stranu PiS rovnako aj stranu Smer-SD, Szczerciak a Taggart (2024) zaradzujú do skupiny antiestablišmentových strán, ktoré sa vyznačujú nízkou alebo žiadnou interakciou s euroskepticizmom, hoci strana PiS začala byť viac kritická voči EÚ po tom, čo začala mať problémy s politikou *vlády práva*. Hoci sa strana pasívne zapája do debaty o Polesite⁵, nepropaguje ho. Medzi *hard* euroskeptikov v Poľsku patria skôr menšie, mimoparlamentné strany, napríklad Národné hnutie. Kontroverzná je aj strana KWiN, ktorá otvorene nehlása Polesit, no jej politické priority nie sú kompatibilné s členstvom v EÚ (Havlík & Hloušek, 2024).

Momentálne najväčšou politickou stranou v Českej republike s iliberálnymi tendenciami je strana ANO. Na čele tejto strany je jeden z najbohatších Čechov – Andrej Babiš (Havlík & Hloušek, 2021). Charakteristikou politiky Andrej Babiša je tzv. riadenie štátu ako firmy či technokratický populizmus. Základom populistickej politiky ANO je odpor voči korupcii a klientelizmu. Strana ANO sa nevyznačuje euroskepticizmom, skôr sa zameriava na presadzovanie idey českých národných záujmov (Szczerciak & Taggart, 2024). ANO kombinuje populizmus s anti-straníckym a anti-politickým diskurzom, ktorý potláča

⁴ Vystúpenie Maďarska z EÚ.

⁵ Vystúpenie Poľska z EÚ.

ideu štandardnej ideologickej politiky. V Prípade Českej republiky je typickým podporovateľom Czexitu⁶ strana SPD. Líder tejto strany, Tomio Okamura, je jeden z mála *hard* euroskeptikov v tejto krajine. Medzi strany s *hard* euroskeptickou rétorikou patria aj mimoparlamentné strany Svobodní a Trikolóra. Silným euroskeptickým hlasom je bývalý prezident Václav Klaus (Havlík & Hloušek, 2024).

2.2 Špecifiká slovenského politického priestoru

Jedným z kľúčových cieľov zahraničnej politiky Slovenskej republiky po páde komunizmu a osamostatnení sa bol vstup krajiny do Európskej Únie a do štruktúr Severoatlantickej organizácie. Ako uvádza Henderson (2004, 2017) euroskepticizmus na Slovensku nebol výrazný. Bolo to spôsobené najmä problémami, ktoré krajinu sprevádzali pri rokovaniach o vstupe, kedy do posledných chvíľ nevedela či sa do EÚ dostane. V dôsledku toho sa mnohí Slováci viac zaujímali o to, čo si EÚ myslí o ich krajine, než o to, čo si myslia o EÚ. Keď sa v roku 2003 konalo referendum o vstupe do EÚ, žiadna parlamentná strana nebola proti a spomedzi krajín strednej Európy malo referendum o vstupe najvyššiu úspešnosť.

Špecifikom strednej Európy je nízka volebná účasť vo voľbách do Európskeho parlamentu. Spomedzi týchto krajín Slovensko vyčnieva ako krajina s dlhodobo veľmi nízkou účasťou v európskych voľbách. Gyarfášová a Henderson (2018) ďalej hodnotia, že voľby do Európskeho parlamentu v roku 2004 boli určitým testom či analýzou volebnej účasti *nových* a *starých* členov EÚ. Celkovo najnižšiu účasť malo Slovensko so 17%. V roku 2009 sa účasť zvýšila na 19,64%. Tretie európske voľby priniesli nové minimum 13,05%. Vo voľbách v roku 2019 bola účasť doposiaľ najvyššia s 22,74% (Európsky parlament, 2024). Autorky ako vysvetlenie tejto nízkej účasti voličov zo Slovenska ponúkajú hneď niekoľko dôvodov. Medzi nich patria tzv. *voličská únava*, ktorá je spôsobená prezidentskými voľbami, ktoré sa konali vždy niekoľko mesiacov pred Európskymi voľbami. Autorky uvádzajú, že neúčasť na hlasovaní môže súvisieť so spokojnosťou s EÚ. Medzi ďalšie faktory, ktoré autorky uvádzajú patrí názor, že Slovensko má príliš malý hlas v EP, na to aby boli voľby podstatné, negatívom je i nedostatočná propagácia a mobilizácia.

Dáta z roku 1999 poukazujú na to, že na Slovensku je EÚ vnímaná najmä z ekonomického hľadiska. Na otázku o výhodách členstva Slovenska v EÚ, uvádzali 4 z 5 respondentov výhody ekonomické. Medzi nevýhody patrili najmä faktory ako *rast cien* či *zvýšené finančné nároky na rozpočet SR* (Henderson, 2001). Naopak v momentálnom období podľa národnej správy Eurobarometra z jesene roku 2023 vníma najväčšie množstvo občanov

⁶ Vystúpenie Českej republiky z EÚ.

Slovenskej republiky ako pozitívum *EÚ voľný pohyb ľudí, tovaru a služieb*; hneď druhým veľkým pozitívom je hodnota *mieru*, ktorú Európska únia presadzuje a zabezpečuje. Ako najväčší problém EÚ ľudia uvádzali najmä *medzinárodnú situáciu s dôrazom na vojnu na Ukrajine a prisťahovalectvo* (Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku, 2023).

Hoci je euroskepticizmus v slovenskom straníckom systéme výrazný, Slovexit⁷ nemožno vnímať ako tému, ktorá by veľmi rezonovala v spoločnosti. Táto téma je využívaná minimálne a to iba v rétorike krajne pravicových strán ako ĽSNS či Republika (Havlík & Hloušek, 2024, s. 9).

Mesežnikov a Gyárfášová (2018) ponúkajú delenie slovenských politických strán do dvoch skupín. Prvá skupina zahŕňa strany pro-európske s liberálno-demokratickými hodnotami, počas ktorých vlád sa Slovensko stalo členom EÚ či NATO. Druhá skupina je charakteristická autoritarizmom. Do tejto skupiny zaradzujú aj stranu Smer-SD.

Strana Smer-SD je dlhodobo najpopulárnejším politickým subjektom na Slovensku. Jej líder Robert Fico sa do Národnej rady Slovenskej republiky dostal ako člen strany SĽS, ktorej bol aj podpredsedom. Postupom času sa z neho stal jeden z najpopulárnejších politikov strany. V roku 1999 sa rozhodol zo SĽS vystúpiť a založiť si vlastnú stranu. Sprievodná rétorika strany zdôrazňovala potrebu nových tvári a nového smerovania (Haughton, 2014; Marušiak, 2006). Robert Fico sa stal historicky najúspešnejším politikom. Kreslo premiéra obhájil celkovo štyrikrát (2006–2010, 2012–2016, 2016–2018, 2023–súčasnosť) (Gyárfášová & Hlatky, 2023; Úrad vlády Slovenskej republiky, 2024).

Strana Smer-SD je charakteristická slabým ideologickým ukotvením a vznikla ako pragmatický politický subjekt. Následne začala propagovať princípy sociálnej demokracie (Gál & Malová, 2018; Marušiak, 2006; Mravcová & Havlík, 2022). Leška (2015) argumentuje, že táto zmena je priamo spojená so vstupom Slovenska do EÚ a možnosťou stať sa členom európskej strany PES. Ďalším paradoxom politiky Roberta Fica, je jeho zmena z anti-maďarského postoja, ktorý zastával najmä v rokoch 2006–2010, kedy bol súčasťou nacionálnej vlády. V roku 2016 vytvoril koalíciu so stranou maďarskej menšiny Most-Híd. Počas migračnej krízy bol jedným z najhlasnejších kritikov riešení EÚ. Po kríze hlásal pozíciu Slovenska v centre európskej integrácie či postavenie Slovenska ako pro-európskeho ostrova v strednej Európe. Robert Fico využíval túto politiku na to, aby odpútal pozornosť od domácich kríz (Mravcová & Havlík, 2022; Zvada, 2023).

⁷ Vystúpenie Slovenska z Európskej únie.

Mravcová a Havlík (2022) ďalej hodnotia, že strana Smer-SD začínala preukazovať prvky iliberálnej rétoriky už v roku 2017, kedy na sneme strany jej predseda Robert Fico zdôrazňoval, že Smer-SD musí byť *slovenskou, nie bruselskou* sociálnou demokraciou. Petra Guasti (2021) argumentuje, že illiberálne postoje Smeru-SD sú skôr dôsledkom pragmatických rozhodnutí ako premysleného programu. Dlhodobým špecifikom politiky Smeru-SD je kritizovanie sankcií, namierených voči Rusku, po anexii Krymu. Tento fakt potvrdzuje aj poslanec Ľuboš Blaha, ktorý je od roku 2016 významným členom strany. Vyznačuje sa silno pro-ruskou rétorikou a nekritickým pohľadom na komunizmus. Kritizuje tzv. *slniečkarov*, mestských intelektuálov, ktorí zastávajú liberálne hodnoty a podporujú práva menšín. Smer-SD sa naopak stavia negatívne k právam sexuálnych menšín či reprodukčným právam (Marušiak, 2021). Využíva rétoriku o zahraničných agentoch z USA či osobe Georga Sorosa (Plenta 2020; Zvada, 2023). Strana častokrát zrkadlí rétoriku strany Fidesz či PiS. Politika Smeru-SD sa začala intenzívnejšie prikláňať k anti-liberalizmu a konzervatívnym hodnotám po vražde novinára Ján Kuciaka a jeho partnerky Martiny Kušnírovej, ktorá spôsobila hlbokú celospoločenskú krízu. Vražda Jána Kuciaka a jeho snúbenice sa spájala s Kuciakovou novinárskou prácou, ktorá odhaľovala spojenie politických elít krajiny s organizovaným zločinom (Marušiak, 2021). Jedným z následkov týchto protestov bola rezignácia premiéra Fica či ministra vnútra Kaliňáka.

Radikalizácia strany Smer-SD sa prejavuje aj v poslednom období. Strana v rokoch 2021–2023 dlhodobo útočila na čelných predstaviteľov štátu či šírili ruskú propagandu o invázii na Ukrajinu (Lintner, Diviák, Nekardová, Lehotský, & Vašečka, 2023; Zvada, 2023). Jedným z hlavných cieľov útokov predstaviteľov strany Smer-SD je slovenská prezidentka Zuzana Čaputová. Vrcholom týchto útokov je vyjadrenie predstaviteľov strany, ktorí na mítingu v Nitre, počas osláv prvého mája skandovali hanlivé slová na margo Čaputovej. Strana tiež šíri dezinformáciu o tom, že Čaputová je *americká agentka* či platená Georgom Sorosom (Černická, 2022; Katuška, 2023). Smer-SD dlhodobo šíri pro-kremel'ské dezinformácie a pred voľbami 2023 Fico avizoval, že nemá problém vytvoriť koalíciu s krajne pravicovou Republikou. Prítomnosť spojeneckých vojsk NATO na území Slovenska prirovnal k prítomnosti Wehrmachtu. Výsledkom tejto rétoriky bolo pozastavenie členstva strany v európskej strane PES (TASR, 2023; Zmušková, 2022). Podľa investigatívneho centra Jána Kuciaka, pred parlamentnými voľbami, ktoré sa konali v roku 2023 na novinárov najviac útočil Robert Fico a strana Smer-SD. Predstavitelia strany dlhodobo poskytujú rozhovory dezinformačným webom (Farská & Sólomos, 2023; Šnidl, 2023; ALA & TASR, 2023).

3. Metodologická časť

3.1 Obsahová analýza

Z metodologického hľadiska vychádza táto bakalárska práca z kvalitatívneho výskumu, konkrétne využíva kvalitatívnu obsahovú analýzu (QCA). Obsahová analýza je „*podrobné a systematické skúmanie a interpretácia konkrétneho súboru materiálov v snahe identifikovať vzory, témy, predpoklady a význam*“ (Lune & Berg, 2017, s. 182). Ako spomína Varkočková (2019, s. 154) pri aplikácii obsahovej analýzy sa výskumník zameriava na vysvetlenie predom definovaných charakteristík (kategórií), ktorých účelom je popísať rôzne aspekty textu.

Hoci je obsahová analýza najčastejšie zaraďovaná medzi kvantitatívne metódy, pri jej výskume je veľmi dôležitá jej kvalitatívna časť. Kvalitatívna a kvantitatívna podstata sú prepojené. Obsahová analýza sa, najmä od 80. rokov 20. storočia spája s vôľou skúmať aj skrytý význam dát. V tej súvislosti sa hovorí najmä o kvalitatívnej obsahovej analýze. Táto analýza je systematická a predom striktno definovaná (Mayring, 2022, s. 48; Varkočková, 2019, s. 155).

Mayring (2022, s. 67) určuje osemkrokový proces kvalitatívnej obsahovej analýzy. Ako prvý krok uvádza tvorbu výskumnej otázky či hypotéz, druhým krokom je výber vhodnej teórie pre výskum. Tretím krokom je tvorba dizajnu štúdie, nasledujúcim je zber textového materiálu a vzorky. Piatym krokom je výber adekvátnej metódy (induktívny alebo deduktívny spôsob), šiestym krokom je samotné prevedenie štúdie a prezentovanie výsledkov. Predposledným krokom je kritické zhodnotenie kvality a posledným krokom je reflexia dopadov štúdie.

Obsahová analýza môže postupovať induktívne alebo deduktívne. V prípade induktívneho postupu, analýza začína hľadaním vzorcov v skúmaných materiáloch. Na ich základe sa následne vytvorí nová teória alebo sa aplikovaním tieto vzorce vysvetlia. Na druhú stranu, v prípade deduktívneho postupu, autor začína výskum s už dopredu určenou kategorizáciou či teoretickým vymedzením. Deduktívna metóda sa využíva najmä v prípade, že cieľom výskumu je testovať už existujúcu teóriu v inej situácii ako v tej, v ktorej vznikla. (Lune & Berg, 2017; Elo & Kyngäs 2007, s. 113).

Pre realizáciu obsahovej analýzy je dôležitá reliabilita. Pri diskusii o dôveryhodnosti kvalitatívnej obsahovej analýzy je dôležité sa zamyslieť nad faktom, že pri prístupe k textu vždy existuje určitý stupeň interpretácie výskumníkom. Odborníci preto odporúčajú prevedenie analýzy viac ako jednou osobou. Argumentujú tým, že analýza sa stane kredibilnejšou a objektívnejšou (Elo et al., 2014; Graneheim & Lundman, 2004). Preto aj táto

analýza využíva postup kódovania dvoma osobami – autorkou a školiteľom tejto bakalárskej práce. Pre túto analýzu je využitý počítačový program MAXQDA.

3.2 Postup práce

Dataset tejto bakalárskej práce pozostáva z parlamentných výrokov poslancov strany Smer-SD vo volebnom období 2020–2023. Vo voľbách do NR SR v roku 2020 sa do parlamentu dostalo celkovo 38 kandidátov strany Smer-SD. O štyri mesiace neskôr však 11 poslancov, na čele s vtedajším lídrom volebnej kandidátky, Petrom Pellegrinim sa od strany odtrhlo a vytvorilo stranu Hlas-sociálna demokracia (Smolecová & Šárovec, 2021). Rovnako v roku 2020 zo strany odišiel poslanec Ján Podmanický. Poslanecký klub strany mal v danom období 26 poslancov. Poslanec Ľubomír Petrák počas volebného obdobia zomrel a nahradil ho poslanec Augustín Hambálek. Analýza preto pozostáva z 27 poslancov (Národná rada Slovenskej republiky, 2024).

Autorka zvolila analýzu dát z parlamentného diskurzu. Oficiálna stránka Národnej Rady Slovenskej republiky poskytuje zrozumiteľný prepis i nahrávky všetkých výrokov, ktoré sú usporiadané podľa dátumov a jednotlivých poslancov. Oficiálnosť prostredia NR SR a ustálené normy fungovania v parlamente podporujú hodnovernosť výstupov v pléne. Zároveň si myslí, že táto forma prejavu je využívaná politickými stranami na vyjadrenie postojov, ktoré reflektujú základné smerovanie a hodnoty strany. Pre zvolený typ analýzy je využívanie dát z parlamentného diskurzu časté a overené (Ilie, 2015; Proksch & Slapin, 2010; Zvada, 2022). Na základe analýzy zdrojov sa autorka rozhodla pracovať výlučne s parlamentnými prejavmi, hoci uznáva, že informácie získané z oficiálnej stránky strany či tlačových konferencií by dátový korpus obohatili. Svoje rozhodnutie zdôvodňuje tým, že transkript videí či tlačoviek je časovo náročný, rovnako v prípade oficiálnej stránky strany, argumentuje tým, že stránka je pomerne neprehľadná.

Ako kľúčové slová pre vyhľadávanie boli vybrané slová *európsk* a *Brusel*. Tieto slová si autorka vybrala, nakoľko na ich základe vedela vyfiltrovať žiadané prejavy a komentáre. Názov mesta, v ktorom sídli väčšina európskych inštitúcií sa v slovenskom kontexte používa ako ustálené pomenovanie, ktoré poukazuje na Európsku úniu a častokrát je používané v negatívnej konotácii. Skratka *európsk* je využitá nakoľko je jazykovo výhodná a zahŕňa všetky varianty prídavného mena⁸. Pri zbere dát je využívaný postup vyhľadávania výrokov, ktoré sa týkajú opozície, kritiky alebo nesúhlasu s EÚ, jej politikami či pôsobením. Pri analýze sa vyfiltrujú výroky, ktoré sú následne zberané do Excel súboru a triedené na základe

⁸ európsky, európska, európske

jednotlivých poslancov, rokov a kľúčových slov. Táto analýza využíva ako kódovaciu jednotku *tému*. Kódovacia jednotka *téma* je špecifická identifikáciou ústrednej myšlienky obsahu textu. Analýza prebieha dedukčne, to znamená, že každá kategória (*téma*) je explicitne definovaná. Výskum prebieha na základe predom určenej teórie (Mayring, 2022, s. 163).

3.3 Popis kategorizácie Søren Riishøja (Kódovacia kniha)

Na potreby analýzy spracovala kategorizáciu Søren Riishøja (2004). V nasledujúcej tabuľke je popis definícií, na základe ktorých analyzovala dataset.

Identitárny Euroskepticizmus	Strach z pohltienia nadnárodnou inštitúciou (EÚ) a strach zo straty národnej suverenity. Rozpor medzi národnou a európskou identitou. Zahrňuje aj rozpor medzi Západom a Východom, <i>starou</i> a <i>novou</i> Európou.
Príklad: „A v prvom rade vlastne teraz vidíme, aká chyba bola Igora Matoviča postaviť sa vo V4, keď nepodporoval teraz Maďarsko a Poľsko pri posledných veciach, ktoré boli v Európskej únii, pretože my sme naozaj malí hráči. My sa musíme držať V4, lebo tá nám jediná môže pomôcť a tá nám môže pomôcť možno aj takéto ustanovenia, ktoré ste hovorili, že by mali byť v zákonoch, presadiť pánu ministromi“ (Dokument (25), Poz. 1).	
Cleavage based euroskepticizmus	Euroskepticizmus spojený s hlavnými deliacimi líniami v spoločnosti, napr. mesto-vidiek, náboženstvo-sekularizmus atď. Môže sa prejavovať napríklad aj vnútrostranícky.
Politický/ funkčný euroskepticizmus	Odpor voči konkrétnej politike alebo problematike. V niektorých prípadoch je charakteristický skepsou v jednej otázke, t. j. skeptickými postojmi k EÚ v jednej hlavnej téme, napr. poľnohospodárstvo, skupovanie pôdy, životné prostredie, morálne otázky.
Príklad: „My nemôžeme prijať to, že Kosovo sa odtrhne od Srbska a že toto my prikryjeme, resp. budeme súhlasiť s politikou Spojených štátov amerických alebo Európskej únie“ (Dokument (3), Poz. 5).	
Inštitucionálny euroskepticizmus	Inštitucionálny euroskepticizmus je založený na konflikte medzi národnými inštitúciami a inštitúciami EÚ. Nízka dôvera v národné inštitúcie môže zvýšiť podporu inštitúcií EÚ a EÚ ako celku.
Euroskepticizmus založený na národných záujmoch	Do tejto kategórie patrí najmä rozpor medzi spoločnými európskymi a národnými cieľmi. Hlavným cieľom je brániť životne dôležité národné záujmy, napriek oslabeniu spoločného európskeho projektu.

Príklad: „Dámy a páni, v prípade, že na pôde Európskej únie alebo Severoatlantickej aliancii sú prijímané rozhodnutia, ktoré jasným spôsobom idú proti našim národným, dokonca národnoštátnym záujmom, tak našou povinnosťou je ohlásiť sa a nebyť ticho“ (Dokument (43), Poz. 1).

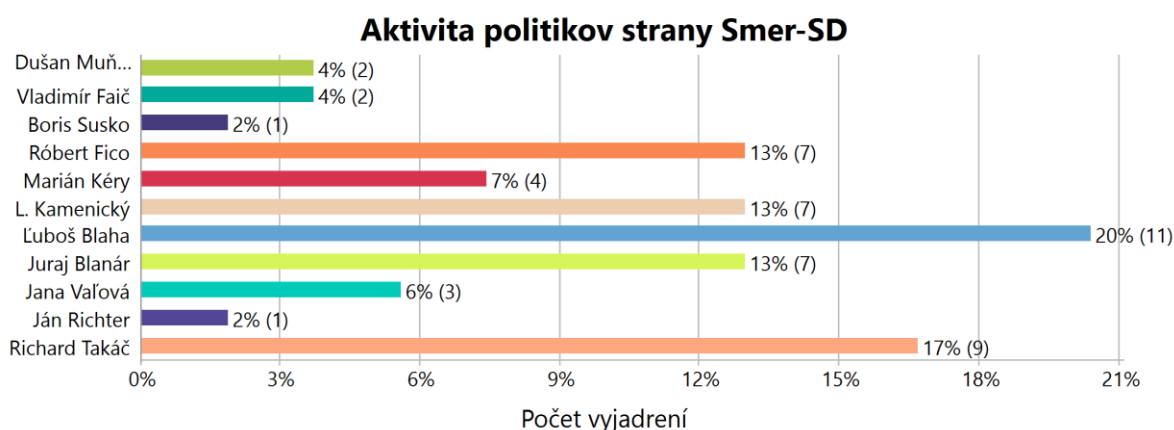
Skúsenostný euroskepticizmus	Skúsenostný euroskepticizmus sa zakladá na pociťovaní, že rokovania o členstve v EÚ boli nespravodlivé, asymetrické a konečný výsledok rokovaní bol štátu vnútený.
Stranícky euroskepticizmus	Táto kategória je tvorená z <i>hora nadol</i> . Z pozície politických strán či ich charizmatických lídrov s použitím neoliberalnej (<i>thatcheristickej</i>), antimodernej, tradicionalistickej alebo ľavicovo- populistickéj argumentácie.
Atlantický Euroskepticizmus	Charakteristický pocitom rozporu alebo dilemy medzi pro-amerikanizmom a pro-európanstvom.
Euroskepticizmus založený na praxi	Zásadne neodporuje EÚ. Samotný europeizmus je definovaný <i>národným</i> spôsobom. Je odlišný od bruselskej interpretácie kodaňských kritérií.

Zdroj: Tabuľka vyhotovená autorkou na základe teórie Søren Riishøja.(2004)

4. Analýza

Hoci je táto práca založená na kvalitatívnej analýze, na začiatku autorka popíše výsledky kvantitatívne. Po vyfiltrovaní euroskeptických výrokov poslancov strany Smer-SD v parlamentných rozpravách na základe kľúčových slov, získala autorka celkovo N=68 výrokov, ktoré podrobila hlbšej analýze na základe predom určených podmienok a kategórií vychádzajúcich z teórie Søren Riishøja. Po analýze sa vzorka znížila na finálne N₁=54 výrokov. Po dôslednom analytickom čítaní autorka vyradila 14 výrokov. Dôvodom vyradenia týchto výrokov je ich nevhodnosť do kategorizácie či absencia euroskepticizmu. Autorka každý výrok kódovala samostatne poslancom, ktorému patril a následne text kódovala podľa *témy*. V jednom výroku sa môže vyskytnúť jedna *téma* viackrát alebo aj viacero rôznych *tém*. Pre zachovanie autenticity autorka cituje výroky priamo z programu MAXQDA.

Medzi najaktívnejších poslancov, s euroskeptickou rétorikou, patrili – Ľuboš Blaha (11 výrokov), Richard Takáč (deväť výrokov), Juraj Blanár, Ladislav Kamenický a predseda strany Robert Fico (všetci sedem výrokov). Poslanec Marián Kéry sa kriticky vyjadril celkovo štyrikrát. Autorka konštatuje, že najaktívnejší boli poslanci, ktorí boli zároveň členovia vedenia strany (Smer-SD, 2024). Ľuboš Blaha ako najeuroskeptickejší politik potvrdzuje svoju profiláciu pro-rusky orientovaného a antisystémového politika. Autorka hodnotí, že poslanec Marián Kéry ako predseda zahraničného výboru komentuje najmä spoločnú bezpečnostnú a zahraničnú politiku. Rovnako je na tom Juraj Blanár, ktorý sa po voľbách 2023 stal ministrom zahraničných vecí. Dataset po primárnom vyfiltrovaní na základe kľúčových slov pozostával z výrokov 11 poslancov strany Smer-SD v danom volebnom období.

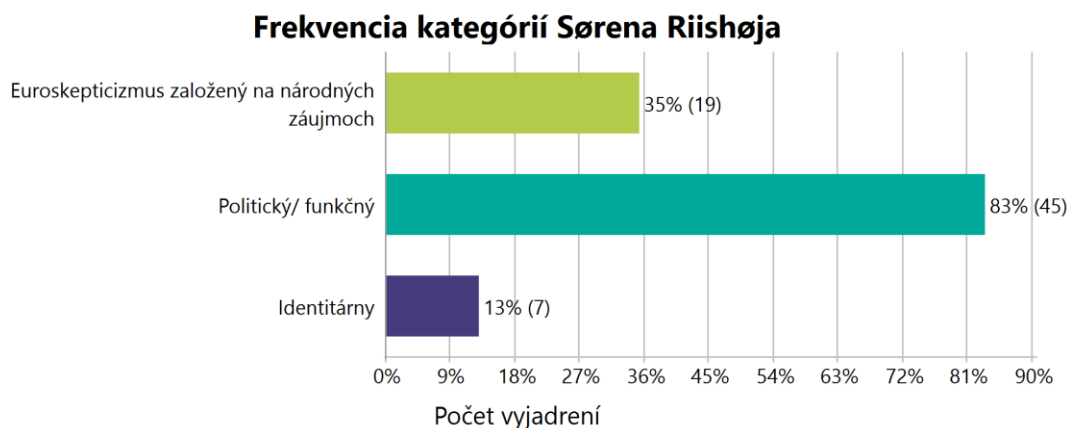
Zdroj: Graf vytvorený autorkou na základe výskumu.

Na základe analýzy v programe MAXQDA autorka konštatuje, že v rétorike poslancov strany Smer-SD sa dominantne prejavujú najmä *kategória politický*

euroskepticizmus a *euroskepticizmus založený na národnom záujme*. V menšej miere je prítomná aj kategória *identitárny euroskepticizmus*. V skúmanom datasete sa nevyskytujú kategórie – *skúsenostný euroskepticizmus*, *atlantický euroskepticizmus*, *stranícky euroskepticizmus*, *euroskepticizmus založený na praxi*, *cleavage based* a *inštitucionálny euroskepticizmus*.

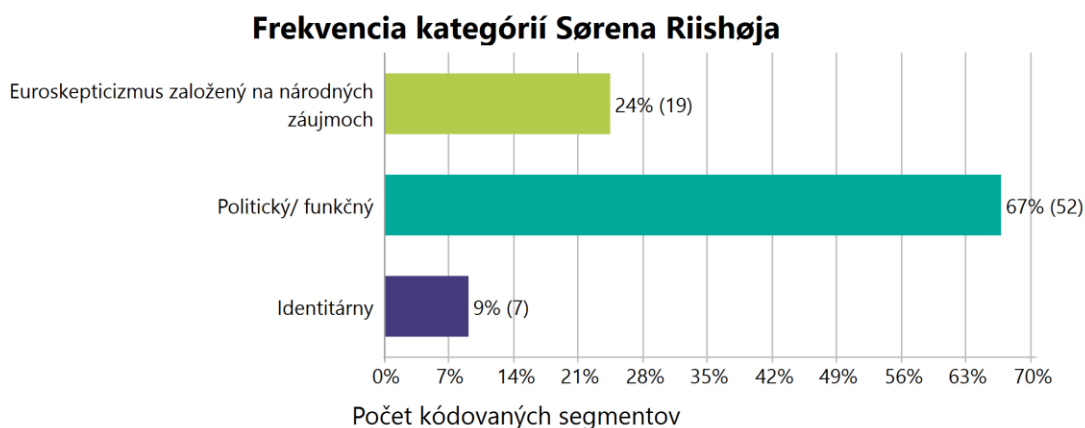
Na základe práce Riishøja, autorka hodnotí, že kategória *atlantický euroskepticizmus* je špecifická pre Poľsko a nevzťahuje sa na stranu Smer-SD, ktorá dlhodobo zastáva anti-americké postoje. Rovnako hodnotí, že kategória *skúsenostný euroskepticizmus* a *euroskepticizmus založený na praxi* sú v momentálnej dobe neaktuálne a skôr sa vzťahujú na obdobie predvstupných rokovaní a prvých rokov členstva v EÚ. Nakoľko strana Smer-SD nie je jasne ideologicky vyhranená, kategória *stranícky euroskepticizmus* pre ňu nie je aktuálna. *Cleavage based* euroskepticizmus primárne hodnotí stav v spoločnosti na základe štiepných línií. Túto rétoriku podľa analýzy poslanci nevyužívajú. *Inštitucionálny euroskepticizmus*, na základe svojej definície logicky nespadá do analýzy parlamentného diskurzu, nakoľko popisuje zvýšenie dôvery v európske inštitúcie, na úkor domácich.

Graf č.1 popisuje to, v koľkých dokumentoch ($N_1=54$) sa jednotlivé kategórie nachádzajú.

Zdroj: Graf č.1 vytvorený autorkou na základe výskumu.

Graf č. 2 popisuje to, koľko kódovaných segmentov ($N_2=78$) patrí pod jednotlivé kategórie. Tieto segmenty sú kódované ako témy a môžu sa nachádzať viaceré v jednom dokumente.

Zdroj: Graf č.2 vytvorený autorkou na základe výskumu.

Politický/ funkčný euroskepticizmus

Politický euroskepticizmus sa v rétorike strany Smer-SD vyskytuje najfrekvencovanejšie. Autorka hodnotí, že je to najmä preto, lebo táto kategória je široká a zahŕňa rôznorodé námietky voči politikám EÚ. Medzi najvýraznejšie témy, ktoré Smer-SD pokrýva je smerovanie zahraničnej politiky Európskej únie.

Na základe častého opakovania sa problematiky sankcií proti Rusku či konfliktu na Ukrajine a jej pomoci, autorka zvolila možnosť špeciálneho podkódu *Vojna na Ukrajine*, ktorý spadá do Riishøjovej kategórie *politický/funkčný euroskepticizmus*. Rovnako sa rozhodla pre vytvorenie špeciálneho podkódu pre tému *migrácie*. Táto téma patrí medzi jedny z najzásadnejších tém zahraničnej politiky strany Smer-SD, v ktorej sa zásadne nezhoduje s názormi EÚ (Zvada, 2018).

Strana dlhodobo promuje ideu *suverénnej zahraničnej politiky*. V prípade Slovenska i samotnej EÚ. Ľuboš Blaha:

„Viete, samozrejme, že my sme súčasťou Európskej únie, ale k tomuto priestoru patrí aj sebakritika a my nemôžeme ísť iba ako ovce na porážku a toto ja vyčítam vám aj pánovi ministrovi, že vy chápate zahraničnú politiku asi ako, ja neviem, chlapec na mexickom predmestí, ktorý potrebuje patriť do nejakého gangu a je mu jedno, že vraždí, a je mu jedno, aké veci páchajú, on to bude robiť s nimi, lebo potrebuje niekam patriť.“ (Dokument (3), Poz. 1). Ďalej Blaha navrhuje: *„My musíme mať, samozrejme, nejaké hodnoty a, áno, podme sa baviť o tom, ako nastaviť konsenzus v zahraničnej politike. Ale to nemôže byť diktát. Podme sa dohodnúť, že budeme rešpektovať medzinárodné právo vrátane princípu národnej suverenity...“ (Dokument (3), Poz. 2)*

Kritizuje napríklad to, že sa Európska únia podriaďuje záujmom Spojených štátov, či to, že má jasne vyhradené názory na Rusko a odmietala s ním v zahraničnej politike

spolupracovať aj pred inváziou na Ukrajinu. Rovnako je kritizovaná nečinnosť EÚ v niektorých konfliktoch. V prípade Ukrajiny poslanci Smeru-SD nesúhlasia s *podporovaním vojenského konfliktu* dodávaním zbraní Ukrajine⁹. Ľuboš Blaha uvádza pozíciu Arménska po znovuoobnovení konfliktu o Náhorný Karabach (TASR, 2023): „*Áno, je tam geopolitika. To znamená, že má tam svoje záujmy aj Rusko, Ruská federácia, ktorá de facto, a vidíme to dnes v priamom prenose, jediná môže zachrániť Arménov, jediná, pretože, asi to bude dezilúzia pre aktuálneho arménskeho prezidenta, ktorý je mimoriadne pro-európsky a prozápadný, Európa nerobí nič, Európa nerobí nič...Opakujem, je mi to veľmi ľúto, ale napokon aj Arméni zistia, že jediný, kto ich môže zachrániť, je Rusko*“ (Dokument (1), Poz. 1).

Svoj postoj k EÚ na svojej oficiálnej stránke strana definuje takto: „*SMER-SSD považuje členstvo SR v EÚ za nenahradiiteľné. EÚ je pre Slovensko životný priestor. Európska integrácia je jedinečný projekt hodný ochrany. V prípade účasti Smeru-SSD v novej vládnej koalícii budú jeho reprezentanti stáť na strane iniciatív podporujúcich samostatnú zahraničnú a ekonomickú politiku EÚ, rovnocenné partnerstvo EÚ s USA, návrat k mierovej podstate EÚ, rešpektovanie jednotlivých členských štátov bez ohľadu na ich ekonomickú silu a veľkosť a radikálne odmietajúcich oslabovania postavenie jednotlivých členských krajín EÚ zrušením práva veta pri rozhodnutiach vyžadujúcich súhlas všetkých členov EÚ. SMER – SSD bude podporovať všemožnú humanitárnu pomoc Ukrajine. SMER – SSD naďalej odmieta vojenskú pomoc Ukrajine, pretože táto vedie len k predlžovaniu vojnového konfliktu a k utrpeniu civilistov bez zmeny postoja Ruskej federácie.*“ (Smer, 2023).

Medzi významné témy patrili i poľnohospodárstvo a energetika. V odvetví poľnohospodárstva sa objavuje najmä *téma ochrany slovenských výrobkov a slovenských poľnohospodárov*. Podľa portálu Euractiv (2023) je práve *téma potravinovej sebestačnosti* jednou z kľúčových tém pre Smer-SD v tejto oblasti. Odpoveď poslanca Richarda Takáča na predkladaný zákon o nekalých obchodných praktikách: „*Ochrana slovenských poľnohospodárov a potravinárov pred absolútnou nadvládou obchodných reťazcov na trhu s potravinami je pre stranu Smer-sociálna demokratická veľmi dôležitá. Zároveň stále zdôrazňujeme, že takáto právna úprava je tiež jedným z rozhodujúcich nástrojov, ktoré zabezpečujú prístup spotrebiteľov k slovenským potravinám. Tie totiž v dôsledku deformovanej podpornej politiky Európskej únie často nemôžu konkurovať cenou, pričom garantujú vysoké štandardy kvality a potravinovej bezpečnosti u nás na Slovensku*“ (Dokument (22), Poz. 1). Tento princíp sa prejavuje aj v postoji Smeru-SD k dovozu

⁹ Viz. časť *Vojna na Ukrajine*.

ukrajinskej pšenice, ktorý odmietal. (Fico, 2023; Lepiarz & Riegert, 2023). Vo všeobecnosti sa však strana tejto téme venuje minimálne o čom svedčí aj minimálna zmienka v programe strany (Euractiv, 2023).

Energetická politika EÚ je kritizovaná najmä prostredníctvom opatrení, ktoré sú udržateľné, no podľa vyjadrení predstaviteľov strany sú drahé. Robert Fico: „*Zastavovanie jadrových elektrární a zastavovanie, proste alternatívne zdroje sú ďaleko, desaťnásobne drahšie, ako je jadrová elektrárňa, ako je voda, ako je fotovoltaika. Čiže proste tieto všetky veci, ktoré Európska únia absolútne zlyhala, to si treba povedať na rovinu*“ (Dokument (65), Poz. 1).

Téma energetiky a poľnohospodárstva je spomínaná najmä v súvislosti s predloženými zákonmi, no napríklad téma zahraničnej politiky sa opakuje pomerne často. Prostredníctvom reakcie na témy energetika a poľnohospodárstvo, autorka vyvodzuje záver, že primárnym cieľom strany je preukázať určitý *protekcionalizmus* a zamerať sa najmä na to, aby regulácie a zákony EÚ prinášali úžitok Slovensku. Autorka hodnotí, že podpora EÚ stranou Smer-SD je pragmatická a založená na výhodách, nie na dôvere v ideu tohto zoskupenia. V tomto kontexte by autorka zaradila stranu Smer-SD do kategórie *europragmatikov*, kategorizácie Kopeckého a Mudde (2002).

Migrácia

Téma migrácie sa v prejavoch vyskytuje primárne v roku 2020. Tematicky sa opakuje napríklad argument, že EÚ ide, v prípade migračnej krízy, proti svojim základným princípom. Juraj Blanár napríklad argumentuje, že na témach ako nelegálna migrácia sa bude rozhodovať o osude EÚ:

„...*Na tomto, na takýchto témach (nelegálna migrácia) sa bude rozhodovať o tom, či Európska únia bude taká, aká je, alebo nebude, pretože tá posledná, nelegálna migrácia poprela všetko, čo Európska únia vybudovala, vrátane Schengenu. A potom sa nemôžeme čudovať, že ľudia v jednotlivých krajinách EÚ a vrátane Slovenska na to takýmto citlivým spôsobom reagujú*“ (Dokument (6), Poz. 2). Tento výrok autorka hodnotí ako *ochranu europánstva a európskych hodnôt*. Zároveň podotýka, že počas migračnej krízy v roku 2015 bol Schengen využívaný na nelegálnu migráciu v rámci EÚ, čo spôsobilo ohrozenie celého tohto projektu (Colombeau, 2019).

Téma antipatií voči Spojeným štátom sa opakuje aj v tomto kontexte. Američania sú označovaní za *rozvracačov*. Napríklad Ľuboš Blaha podporuje vyjadrenie vtedajšieho premiéra Igora Matoviča: „*Američania sú chaos svetovej politiky a nie majákom. Spojené štáty americké rozvrátili Libyu, Irak, Sýriu. Na ich troskách vznikol Islamský štát a státisíce*

ľudí zbytočne zomreli. Vznikla migračná kríza a páni v Bruseli sa len prizerali“ (Dokument (12), Poz. 1). Argument spadá do rétoriky Smeru-SD, ktorý dlhodobo zastáva anti-americké názory. Tento jav sa preukazuje aj pri komentovaní ruskej agresie na Ukrajinu či postojoch k NATO.

Poslanci strany Smer-SD zastávajú názor, že migrácia ako taká je problémom západnej Európy, ktorá kolonializovala napríklad Afriku či Blízky Východ. Ľuboš Blaha podotýka: *„Ďalšia vec. Servilnosť, ktorú cítime, je - a to pán poslanec Blanár veľmi pekne pomenoval - k Európskej únii v témach, kde by sme mali byť sebavedomí, ako boli napríklad kvóty, ako je napríklad migračná politika, kde nám bývalé kolónie vnucujú solidaritu voči krajinám, ktoré samé rozmlátili. Toto je naozaj zvrátená logika. V tomto smere musíme byť veľmi, veľmi tvrdí“* (Dokument (3), Poz. 2). Rétoriku o kolonializme využíval napríklad aj Jaroslav Kaczynski v Poľsku (Csehi & Zgut, 2021). Blaha poukazuje na to, že migrácia prúdi najmä z bývalých koloniálnych štátov európskych mocností.

Ďalším argumentom je to, že odmietanie migračnej politiky EÚ a migračných kvót je v slovenskom národnom záujme. Marián Kéry zároveň zdôrazňuje, že je potrebné spolupracovať v rámci regionálnych zoskupení: *„Príklad ste uviedli, naše členstvo v Európskej únii je jedna vec, ale ak sa týkalo migračnej krízy alebo povinných kvót, tak sme naozaj sa bránili a bolo náš hlas počuť a bol o to počuteľnejší, že sme na svoju stranu dokázali získať aj partnerov z Vyšehradskej štvorky“* (Dokument (19), Poz. 1).

V4 ako formát po vstupe krajín do EÚ stagnovala, no rovnaký názor na migráciu tieto štáty znova spojil. Pre štáty strednej Európy sa západoeurópske getá a štvrte plné nepokojov stali určitou hrozbou a obávali sa toho, že vzniknú aj u nich (Hokovský, 2016). Poslanec Kéry poukazuje na skutočnosť, že počas vlády Roberta Fica v roku 2015, tri zo štyroch krajín V4 v rámci riešenia problematiky migrácie, odmietlo spoločne systém kvót ponúkaný Radou EÚ, hoci napríklad Slovensko malo podľa tohto plánu prijať len niekoľko stoviek utečencov. Maďarsko a Slovensko predložili sťažnosť na Európsky súdny dvor, v roku 2017 túto iniciatívu podporilo aj Poľsko. Táto sťažnosť bola zamietnutá. Boj proti migrantom, ktorých cieľovou destináciou, vo väčšine prípadov, Slovensko nebolo, Fico využíval na získanie podpory v nadchádzajúcich voľbách v roku 2016. (Cunningham, 2016; Institut pro politiku, 2017 in Bauer, 2018, Kroet, 2017).

Téma migrácie sa opäť stala aktuálnejšou v roku 2022, kedy sa znova zvýšil výskyt nelegálnej migrácie. Štáty ako Česko a Rakúsko znovu obnovili kontroly na hraniciach so Slovenskom, kvôli toku nelegálnej migrácie. Kontroly spôsobili problémy, nakoľko mnoho ľudí zo Slovenska cestuje do týchto krajín za prácou či štúdiom.

Robert Fico v novembri roku 2022 spomenul svoj *boj* proti povinným migračným kvótam a varoval pred znova narastajúcou migráciou: *Do tohto obrovského súboja sme museli zvládať aj súboje, ktoré sa týkali pokusov niektorých veľkých členských štátov Európskej únie zaviesť povinné migračné kvóty. ...je vysoká pravdepodobnosť zhoršenia migračnej situácie. A je vysoká pravdepodobnosť, že budú opätovné pokusy v rámci Európskej únie zaviesť povinné migračné kvóty pre členské štáty* (Dokument (32), Poz. 1). Zároveň Ľuboš Blaha kritizoval vtedajšie ministra vnútra Romana Mikulca, za nedostačujúce riešenia:

„Pán Mikulec, ja som si doteraz myslel, že vy ste iba neschopný babrák, ktorý nevie chrániť slovenské hranice. Ale vy ste teraz v priamom prenose potvrdili, že vy ste sfanatizovaný slniečkár, ktorý ich nechce chrániť, ktorý tu chce navázať tých migrantov, lebo vraj Schengen je o tom, že nemáme chrániť hranice. Tak tu máme zatvorené hranice s bratským českým národom, sa tu hrnú a hromadia húfy migrantov, vy likvidujete vzťahy s Českom, ešte aj s Maďarskom“ (Dokument (37), Poz. 1-2). Hneď po znovuzvolení a nástupe do funkcie premiér Fico s ministrom vnútra Šutajom Eštokom, usporiadali veľkú policajnú akciu na slovensko-maďarských hraniciach (AP, 2023).

Vo všeobecnosti strana Smer-SD prezentuje tému migrácie ako hrozbu pre EÚ i Slovensko. Zároveň podotýka, že práve za ich vlády sa podarilo Slovensku v rámci V4 zastaviť politiku migračných kvót. Odôvodňuje to najmä ich silným a jasným postojom a odporom voči návrhom západnej Európy a inštitúcií EÚ, ktoré išli proti záujmom Slovenska. Ľuboš Blaha: *„Ona nenávidí Roberta Fica preto, lebo Robert Fico zarezal migráciu, lebo zarezal kvóty“* (Dokument (17), Poz. 2). Blaha v prejave naráža na holandskú europoslankyňu Sofiu Veldovú. Veľmi podobnú rétoriku zastáva Robert Fico z pozície premiéra aj v roku 2024, kedy odmieta migračný pakt EÚ schválený Európskym parlamentom. Tento pakt navrhuje prevziať časť migrantov či ponúknuť finančnú a materiálnu pomoc pre krajiny zasiahnuté prílivom utečencov. Fico argumentuje, že návrh predstavuje diktát EÚ a dodáva, že jeho vláda presadzuje *suverénnu zahraničnú politiku* (ČTK, 2024).

Vojna na Ukrajine

Téma proti-ruských sankcií rezonovala na Slovensku už pred samotnou vojenskou agresiou Ruska na Ukrajinu. Situácia bola napätá už po anexii Krymu. Poslanec Ľuboš Blaha, ktorý má dlhodobu nekritické názory na Ruskú federáciu, v júni 2021 konštatoval: *„Viete, keby mali sankcie proti Rusku aspoň milimetrový vplyv na ruskú politiku na Ukrajine, tak sa môžeme baviť o tom, či tie sankcie prijímať alebo neprijímať. Ale dneska, preboha, už všetci*

vidíme, že nemá to ani milimetrový vplyv na Vladimíra Putina a jeho režim a jeho úsilie na Ukrajinu, vojnové úsilie alebo akékoľvek, akokoľvek to nazvete. Jediný dôsledok proti-ruských sankcií je to, že sa znižuje naša životná úroveň. V Európskej únii a na Slovensku. Čiže to vlastne nie sú proti-ruské sankcie. To sú proti-slovenské sankcie. To sú proti-európske sankcie“ (Dokument (14), Poz. 2).

V júni roku 2022, Robert Fico znova nadviazal na rétoriku Ľuboša Blahu, s názorom že sankcie proti Rusku sú neúčinné, pre svoje potreby cituje denník Der Spiegel: „...Výsledkom európskeho postoja, pokiaľ ide o šiesty balík sankcií proti Ruskej federácii, je, že sankcie nezasiahnu Spojené štáty americké, najväčšiu radosť alebo najväčší profit z týchto sankcií bude mať Čína a India a pričom najviac bude poškodená Európa a Európska únia “ (Dokument (30), Poz. 1). Z tohto citátu autorka hodnotí, že poslanec Fico na základe ekonomických argumentov kritizuje postupy EÚ proti Rusku, ktoré kritizuje dlhodobo. Podtónom tohto citátu je určité pohrdanie USA. Fico podotýka, že primárnym aktérom, ktorý profituje z vojny na Ukrajine sú práve Spojené štáty (Fico, 2022).

Členovia strany Smer-SD argumentujú napríklad zvýšenou infláciou či cenami surovín. Ladislav Kamenický: „Ja som tu už včera rozprával o príčinách inflácie a jednou z tých príčin, tou treťou, ktorú som nazval, je aj to, že sme zaviedli, teda boli sme jedni z tých, ktorí v Bruseli alebo teda v mene pána premiéra Hegera, hlasovali a odsúhlasili sme si sankcie a tie sankcie majú nejaké dopady. A tie dopady sú vo forme veľmi drahých energií, veľmi drahého plynu, veľmi drahej ropy“ (Dokument (47), Poz. 1).

Rovnako zastávajú rétoriku toho, že bez Ruska EÚ ekonomicky neprežije, za to Rusko sa bez Európskej únie zaobíde a nájde si nových partnerov. Richard Takáč: „Pozrime si, čo sa stalo v Ruskej federácii. Ruská federácia si hneď našla náhradné trhy vo forme Číny, Indie a ďalších krajín, kde si zabezpečila dostatok odbytu“ (Dokument (53), Poz. 1).

Zaujímavosťou je, že hoci poprední činitelia strany dlhodobo kritizujú proti-ruské sankcie, po nástupe do úradu, premiér Fico na summite Európskej rady v decembri 2023 podporil dvanásť sankčný balíček proti Rusku (Pravda, 2023).

Ďalšou opakujúcou sa témou je iniciatíva mieru, mierových rokovaní a zastavenia dodávania zbraní. Robert Fico argumentuje, že táto vojna nemá vojenské riešenie: „Nebezpečné je, že tento priestor sa nahrádza hazardnou stratégiou riešenia vojny na Ukrajine len výlučne vojenskou silou, prosím, už si to konečne uvedomme, že vojna na Ukrajine nemá vojenské riešenie, jednoducho ho nemá... Myslím, že to (správa o stave Únie) je povinné čítanie pre každého, kto sa chce orientovať v medzinárodnej politike. Pán minister,

nájdite mi vo vystúpení pani predsedníčky Európskej komisie, ktoré bolo rozsiahle, jedenkrát slovo mier a ja vám dám flášu koňaku“ (Dokument (35), Poz. 1–2).

Hoci strana Smer-SD, kritizuje, podľa ich názoru, podporovanie vojny na Ukrajine, dvaja z troch jej poslancov v EP hlasovali proti rezolúcií *o uznaní Ruska ako štátu, ktorý sponzoruje terorizmus*. Jeden sa zdržal (Európsky parlament, 2022).

Zároveň Blanár argumentuje, že dodávanie zbraní je v rozpore so základným hodnotami EÚ: *„Európska únia vznikala ako mierový projekt. Mierový projekt od rímskych zmlúv cez Lisabonskú a ďalšie, kde všade boli ako prvé konštatácie v súvislosti s týmito zmluvami, konštatácia, že Európska únia je úniou, ktorá bola založená na tom, aby sa udržal trvalo v Európskej únii mier. A čo sa dozvedáme dnes? Že Európska únia, ktorá v roku 2012 získala Nobelovu cenu za mier, vôbec o mieri nehovorí.“ (Dokument (38), Poz. 2).*

Z úst Mariána Kéryho padol argument, ktorý dlhodobo propaguje ruská propaganda: *„...Táto vojna je neospravedlňiteľná, ale prečo sme si zatvárali v Európskej únii oči pred tým, čo sa dialo v rokoch 2014 až v rokoch 2022 na Ukrajine, ako sa nepekne chovala tá radikálna časť ukrajinských občanov voči rusky hovoriacej menšine na Ukrajine? ... Tam zahynulo veľmi veľa nevinných civilistov vrátane detí v Luhansku a Donecku. Takže, prosím vás, ak hovoríme o vojenskej agresii, tak musíme brať do úvahy aj to, čo sa udialo pred tým. My sme neodsúdili to, že na Ukrajine stavajú pomníky Stepanovi Banderovi, regulárnemu fašistovi. Prečo sa Európska únia, prečo si zatvára oči pred týmto?“ (Dokument (42), Poz. 1).*

Ďalšou dezinformáciou, ktorú poslanci Smeru-SD šíria je, že agresia na Ukrajinu je vojna medzi USA a Ruskom: *„My apelujeme na Európsku úniu, neapelujeme ani na Moskvu, ani na Washington, lebo to je vojna týchto dvoch veľmocí na Ukrajine do posledného ukrajinského vojaka a občana“ (Dokument (31), Poz. 3).* Autorka zhodnocuje, že táto rétorika láka ľudí, ktorí žili svoje produktívne roky počas komunizmu, v ktorom platilo určité bipolárne súperenie medzi USA a Ruskom. Rovnako tieto argumenty apelujú voličom, ktorí boli ovplyvňovaní ruskou respektíve sovietskou propagandou v minulom režime.

Paradoxom ostáva, že po nástupe do úrady, minister zo strany Smer-SD, Robert Kaliňák si obrannú dohodu s USA pochvaľuje, no priznáva, že niektoré časti treba prediskutovať. Poslanci opozície poukazujú na to, že Smer-SD bojoval proti podpise tejto zmluvy a chcel vyhlásiť referendum o tejto otázke (Pravda, 2024).

Vojnu na Ukrajine strana využíva aj ako odpor a nesúhlas s vládou, ktorá bola naklonená pomoci Ukrajine a podporovala riešenia EÚ. Juraj Blanár:

„Heger, dokonca pozval Orbána na bilaterálne rokovanie v Bruseli, kde ho chcel dostať na palubu všetkých ostatných členov Európskej únie, pretože jediný Orbán bol proti

tomuto balíčku sankčnému, lebo chcel obhajovať záujmy svojej krajiny ... To je práve tá reality šou, ktorú tu ponúkajú ľuďom, že sa tvári ako, že on chcel Orbána dostať na palubu, ale paradoxne že tým, že by ho dostal Orbána na palubu, tak by ešte viacej poškodil Európskej únii. To nehovoriac o tom už ako poškodil“ (Dokument (41), Poz. 1). Vláda Eduarda Hegera bola známa svojím pro-ukrajinským postojom, ako jedna z prvých darovala Ukrajine obranný systém S-300 či v roku 2023 vyradené stíhačky MIG-29. Vtedajší líder opozície, Robert Fico, varoval, že Slovensko bude bez týchto stíhačiek zraniteľné (Hutko, 2023; Jadrná & ČTK, 2022). Robert Fico po summite Európskej rady, už v úlohe premiéra, na ktorej bola preberaná aj téma dodávok protivzdušných obranných systémov, podotkol, že túto tému považuje za vec bilaterálnych dohôd medzi štátmi a opakuje, že Slovensko už žiadnymi obrannými systémami nedisponuje. Rovnako Fico opakuje, že „situácia na fronte je pre Ukrajinu vojensky neudržateľná“ (Euroactiv, 2024).

Vo všeobecnosti autorka konštatuje, že strana Smer-SD dlhodobo zastáva pro-ruské a anti-americké. Tieto postoje sa však po februári 2022 vystupňovali a stali sa pre stranu charakteristické. Strane hrá do karát aj fakt, že slovenskí občania patria medzi najzraniteľnejších, čo sa týka dôvery v dezinformácie a veľká časť obyvateľstva verí, že za vojnu na Ukrajine môže Západ. Tieto fakty strana Smer-SD využíva pre získanie si popularity (Centrum pre bioetiku, 2022; Globsec, 2023).

Euroskepticizmus založený na národných záujmoch

Na základe pozorovania a analýzy vyššie spomenutých kategórií autorka usudzuje, že národný euroskepticizmus sa ako sprievodná téma nachádza v mnohých zo skúmaných výrokov. Marián Kéry:

„Chcel by som vedieť, aký postoj Slovenská republika zaujala a verím, že to bude postoj, ktorý bude v prvom rade chrániť záujmy Slovenskej republiky tak, že nás Súdny dvor Európskej únie nebude na účely pohybu a pobytu, prípadne aj na iný účel nútiť uznať dvojmaterstvo alebo inak narušiť naše základné rodinnoprávne zásady. Ale ak áno, považoval by som to za tvrdý zásah do našich hodnotových, do našej hodnotovej výbavy a tiež do právnej úpravy Slovenskej republiky“ (Dokument (9), Poz. 1). Na tomto vyjadrení chce autorka demonštrovať prítomnosť všetkých troch nájdených euroskepticizmov v rétorike strany Smer-SD. Kritika konkrétnej politiky dvojmaterstva je súčasťou politického euroskepticizmu. Cez tento výrok je jasne badateľná prítomnosť určitého strachu z pohltienia slovenského právneho rámca tým európskym. Celý tento výrok je prezentovaný

prostredníctvom *národných záujmov* Slovenska, ochrany *našich hodnôt*, na úkor jednotnej európskej legislatívy.

S touto témou sa spája aj pravidlo nadradenosti európskeho práva nad národné, ktoré nepriamo kritizuje Kéry: „*Európska únia nám rozpráva, ako všetci máme dodržiavať rovnakú legislatívu, sankcionuje Poľsko, ktoré povedalo, že zákony, ktoré sú schválené v Poľsku, sú zvrchované nad Európskou úniou, tak si z nich berme príklad*“ (Dokument (24), Poz. 1).

Národný záujem sa prejavuje v rôznych témach. Ľuboš Blaha: „*Ako je možné, že v tých historických chvíľach, kedy od Európskej únie môžeme získať peniaze, kedy môžeme aj zabrániť tým migračným tokom, ktoré sem môžu posielat' z Bruselu, tak v tejto chvíli pán Matovič chýba v Bruseli, lebo tu robí cirkus na Slovensku Viete, mám taký pocit, že naša vláda si nejak poplietla národný záujem. Tu namiesto Jozefa Chovanca riešime Navalného. Riešime tu venezuelskú opozíciu namiesto toho, aby sme chránili našich občanov pred migráciou a namiesto toho, aby sme dokázali vyjednať v Bruseli čo najviac peňazí pre Slovensko*“ (Dokument (11), Poz. 1-2). Poslanec argumentuje, že vtedajšia vláda sa venovala viac zahraničným problémom ako problémom občanov Slovenska. Riešenie stavu demokracie v Rusku i znepokojenie o stave, dnes už zosnulého, Alexeya Navalného, podľa opozície odoberá pozornosť od kontroverznej smrti Jozefa Chovanca. Poslanec naznačuje, že tieto problematiky znemožňovali vtedajšej vláde získať čo najviac finančnej podpory od EÚ. Tento fakt potvrdzuje, už vyššie spomínaný pragmatizmus vo vzťahu k EÚ i určitú dávku oportunistu.

Poslanci Smeru-SD vnímajú národné záujmy a prosperitu ako jednu z najdôležitejších zásad, za ktoré treba bojovať a byť asertívni. Richard Takáč: „*Tá možnosť tu je, pán minister, ja len hovorím, že treba niekedy nabrat' troška viacej odvahy a treba ísť aj možnože s prípadným nejakým takým, by som povedal, že teoretickým sporom s Európskou úniou, s Komisiou, s tým, že musia byť v prvom rade na prvom mieste občania Slovenskej republiky*“ (Dokument (52), Poz. 1).

Identitárny euroskepticizmus

V politike Smeru-SD sa identitárny euroskepticizmus vyskytuje najmä prostredníctvom rozporu medzi Východom a Západom. Politici Smeru-SD vnímajú západnú Európu ako povýšeneckú a majú pocit dvojakeho metra v súvislosti s týmto delením. Smrť slovenského občana Jozefa Chovanca, žijúceho v Belgicku, ktorý zomrel v cele na letisku v Bruseli, rozvírila obavy o nevhodnom zaobchádzaní so Slovákmi v západnej Európe (Pravda, 2024). Ľuboš Blaha to komentuje takto:

„Na toto sa, nad týmto sa zamyslime a zaoberajme sa tým, ako sa systematicky ponižujú východo Stredoeurópania alebo slovanské národy. Hovorme o dvojitej kvalite potravín. Hovorme o tom, že v tej istej korporácii v Nemecku dostane zamestnanec trojnásobný plat cez paritu kúpnej sily, ako Slovák v tej istej korporácii na Slovensku. Hovorme o prípadoch poľského inštalatéra vo Francúzsku, o ktorom tu bola obrovská kampaň, aby Francúzi nepodporili európsku ústavu. A vyvrcholením toho celého je udusenie otca slovenskej rodiny. Toto nie je náhoda. To sú predsudky a diskriminácia voči slovanským národom. Prečo sa dokážu brániť Afričania v Amerike a keď zomrie Afričan, tak je z toho obrovské celosvetové hnutie Black Lives Matter, ale akonáhle zomrie Slovák, nič podobné nevidíme. Žiaden Slovak Lives Matter, nič také. Toto je nespravodlivé a neférové“ (Dokument (4), Poz. 1-2).

Søren Riishøj (2004) v rámci strednej Európy vníma tému *integračnej dilemy*, popisuje ju ako strach malých krajín z pohltienia väčšími štátmi či organizáciami. V prípade Slovenska sa to prejavuje zvýšeným nacionalizmom a strachom z rozhodovania podľa princípu *o nás bez nás*. Juraj Blanár:

„Rovnako si myslím, že Európa nemôže byť nejaký konglomerát, ale musí sa brať do úvahy aj nejaký vlastenecký a národný, národná identita, ktorú každý jednoducho cítíme. A toto keď sa bude spochybňovať a bude sa hovoriť o nejakej federalizácii bezbrehej, to určite nebude dobré. Rovnako ste hovorili, že treba nekompromisnejšie definovať svoje záujmy aj v Európskej únii, ako to robili predchádzajúce vlády. S tým absolútne súhlasím“ (Dokument (6), Poz. 1).

Luboš Blaha nadväzuje na národnú pamäť a krivdu spôsobenú Mníchovskou konferenciou, ktorej výsledkom bolo podstúpenie Sudet Nemecku: „Všimnite si, že keď sa aj nedávno rozhodovalo o kvótach, migračných kvótach na Slovensku, a Európska únia chcela rozhodnúť v Rade ministrov vnútra o nás bez nás, akú nevôľu to na Slovensku vyvolalo. Práve pre toto. Lebo máme skúsenosť, že západné mocnosti sa nám takýmto spôsobom otočili chrbtom a ani nemali odvahu sa nás spýtať, ani nemali odvahu prizvať nás k týmto rokovaniam. A myslím si, že každý Slovák, ktorý sa narodí a ktorý vyštuduje minimálne základnú školu, vie, čo je to Mníchovská zrada“ (Dokument (2), Poz. 2).

Záver

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce bolo interpretovať prejavy euroskepticizmu strany Smer-SD. Autorka na tieto potreby využila teóriu Sørensa Riishøja, ktorá sa zameriavala na prejavy euroskepticizmu v štátoch strednej Európy špeciálne v Českej republike a Poľsku. Riishøj skúma postoje v štátoch v období pred ich vstupom do EÚ. Pre potreby tejto práce si autorka zvolila výskumnú otázku:

Ktoré druhy euroskepticizmu na základe kategorizácie Sørensa Riishøja sú prítomné v rétorike strany Smer-SD?

Prvá kapitola predstavila teóriu euroskepticizmu. Autorka tento pojem zadefinovala definíciou Paula Taggarta, ktorá je všeobecne využívaná. Následne popísala Teóriu *hard/soft* euroskepticizmu Paula Taggarta a Aleksa Szczerbiaka. Na túto teóriu nadväzovali všetky ďalšie kategorizácie. Priamou reakciou na ich teóriu je kategorizácia Kopeckého a Mudde (2002). Títo autori stanovili dichotómne delenie na základe podpory EÚ a podpory európskej integrácie. Vznikli celkovo štyri kategórie. Následne autorka predstavila alternatívne typologizácie, ktoré sú založené na kategorickom delení postojov a vzťahu k EÚ. Konkrétne popísala kategorizácie Flooda a Usherwooda, Contiho a Verzichelliho a Sørensa Riishøja. Na základe predstavených teórií si autorka následne zvolila pre analýzu strany Smer-SD teóriu od Sørensa Riishøja.

Druhá kapitola sa sústredila na predstavenie politického kontextu strednej Európy a Slovenska s dôrazom na stranu Smer-SD. Stredná Európa je známa paradoxom, ktorý správne vystihol Ivan Krastev (2018) a autorka ho citovala v danej kapitole. Z dát vyplýva, že štáty strednej Európy patria v priemere medzi tie najviac europozitívne, no správanie ich vlád tomu nenasvedčuje. Na základe analýzy autorka zhodnotila, že najvyhranejšie postoje vo vzťahu k EÚ zastáva práve Maďarsko, ktorého vláda sa hlási k tzv. *iliberálnej demokracii*, avšak každá z týchto krajín mala dominantné vládne strany, ktoré sa vyznačovali *iliberálnymi odbočkami*. Následne kapitola zhodnotila, že trendy euroskepticizmu, iliberalizmu a populizmu sú v tomto regióne na vzostupe.

Podkapitola o Slovensku predstavila politický kontext v tejto krajine. Slovensko, na rozdiel od svojich susedov, nie je charakteristické *návratom do Európy*, ale *príchodom do Európy*. To vysvetľuje vôľu jeho obyvateľov byť členom EÚ, avšak dôvodom je skôr strach z *vynechania*. Autorka v podkapitole poukázala na fenomén nízkej účasti v eurovoľbách, ktorý môže mať hneď niekoľko dôvodov. Hodnotí, že tieto voľby sú vnímané ako druhoradé a voličom neprídu také zásadné. To môže byť spôsobné *demokratickým deficitom*,

neprístupnosťou a neinformovanosťou o dianí na úrovni inštitúcií EÚ. Gyarfášová a Henderson (2018) zhodnotili, že tento fenomén môže byť spôsobený aj *voličskou únavou*.

Podkapitolu autorka zakončila zhodnotením politiky strany Smer-SD. Poukázala na to, že strana vznikla po odchode Roberta Fica zo SĎ. Popísala vývoj strany Smer-SD od neideologického subjektu po sociálno-demokratickú. Následkom toho bola aj zmena názvu strany v roku 2005 na Smer-SD, zároveň sa v tom čase stala členom európskej strany PES. Autorka ďalej poukazuje na to, že prvou krízovou situáciou pre Smer-SD bola migračná kríza a téma kvót, kedy sa zásadne vyhradzovala voči politike EÚ. Od roku 2017 sa strana začala stávať iliberálnou. Neskôr sa začala viac radikalizovať a zastávať kontroverzné pro-ruské a anti-americké názory v zahraničnej politike. Poukazuje tiež na to, že v domácej politike začala byť charakteristická povzrastajúcim iliberalizmom, šírením strachu a euroskepticizmom.

Tretia kapitola predstavila kvalitatívnu obsahovú analýzu, ktorú autorka využívala ako metódu výskumu. Prvým krokom bolo vyfiltrovanie euroskeptických výrokov poslancov Smeru-SD, v 8. volebnom období, cez kľúčové slová *európsk* a *Brusel*. Poslanecké výroky autorka získala z prepisov, ktoré sú dostupné na oficiálnej stránke NR SR. Na základe kategorizácie Søren Riishøja ich následne zanalyzovala. Na základe prvotnej analýzy získala autorka N=68, avšak po hlbšej analýze zistila, že 14 výrokov nie je vhodných do vzorku a preto finálne N=54. Ako kódovaciu jednotku využila *tému*. Ďalšia analýza prebiehala v programe MAXQDA. Tento program autorka využila nakoľko ponúkal intuitívne ovládania a zároveň vhodne organizoval jednotlivé témy. Program poskytoval aj možnosť vytvorenia kvantitatívnej štatistiky. Autorka skúmala celkovo 27 poslancov.

Poslednou kapitolou bola analýza získaných dát. Na začiatok, pre dosiahnutie prehľadnosti o datasete, autorka zhodnotila dáta kvantitatívne. Následne interpretovala jednotlivé kategórie, čím odpovedala aj na výskumnú otázku. Najprv sa zaoberala identitárnym euroskepticizmom. Na základe analýzy tejto kategórie došla k záveru, že poslanci strany Smer-SD vnímali rozdiely v zaobchádzaní medzi *starou* a *novou* Európou. Vo svojich výrokoch argumentovali najmä pohrdaním východnou Európou a jej *menejcennosťou*. Zároveň autorka zhodnotila, že v rétorike strany Smer-SD je cítiť *strach z pohltienia* a tzv. *integračnú dilemu*. Poslanci upozorňovali na to, že národná identita nemôže byť pohltená tou európskou.

Najfrekvencovanejšou kategóriou bol politický euroskepticizmus, ktorý autorka špecifikovala dvoma podkódmi – *migrácia* a *vojna na Ukrajine*. Tieto dve témy, na základe prieskumov, považujú Slováci momentálne za najpálčivejšie témy v EÚ. Vo všeobecnosti sa

v tejto kategórii vyskytovala najmä téma zahraničnej politiky. Strana Smer-SD bola známa svojím špecifickým postojom k tejto téme. Promovala ideu tzv. *suverénnej zahraničnej politiky*, či *politiky na všetky svetové strany*. V tejto súvislosti kritizovala naviazanosť Európskej únie na USA i antipatiu voči Rusku. Rovnako kritizovala prijímanie a podporu odporcov autokratických režimov napr. v Bielorusku či Rusku. V témach poľnohospodárstva a energetiky postupovala strana *protekcionalisticky*. Zdôrazňovala podporu slovenských výrobcov a poľnohospodárov na úkor nariadení EÚ. V tejto problematike autorka vnímala určitú podobnosť s protekcionalizmom, ktorý je v spoločnej poľnohospodárskej politike badateľný najmä v rétorike rurálnejších krajín, v ktorých majú veľké zastúpenie farmári, napr. vo Francúzsku. Rovnaký vzor ako pri téme poľnohospodárstva využívala strana aj v téme energetiky – z pohľadu opozície rázne odmietala nariadenia, ktoré by mohli zvýšiť ceny energií.

Na základe analýzy autorka hodnotí, že strana k téme migrácie zastávala asertívny postoj. Odmietala migračné kvóty a presadzovala tvrdý spôsob riešenia tejto témy. Smer-SD, na čele s Ficom, sa prezentoval ako *kat migračných kvót*, ten kto túto politiku zvrátil. Zároveň argumentovali, že migrácia ide proti záujmom Slovenska, dokonca ho ohrozuje.

Medzi základné argumenty strany k téme vojny na Ukrajine patrili napríklad európske sankcie proti Rusku, ktoré strana kritizovala. Smer-SD presadzoval názor, že sankcie Rusku neublížujú, práve naopak. Rusko svoje pôsobenie podľa ich slov presunulo do štátov ako India a Číny a jediní komu tieto sankcie ubližovali boli Európania. Poslanci opakovali, že ak Slovensko podporí tieto sankcie tak si *odstrelí kolená*, nakoľko dodáva z veľkej časti ropu a plyn z Ruska. Poslanci tejto strany šíрили rôzne dezinformácie, ktoré pochádzajú z ruskej propagandy. Argumentovali, že rusky hovoriaci občania Ukrajiny boli dlhodobo utlačovaní a napádaní. Robert Fico napríklad šíril dezinformáciu, že vojna na Ukrajine je vojnu medzi USA a Ruskom.

Poslednou vyskytujúcou sa kategóriou bol euroskepticizmus založený na národných záujmoch. Autorka na základe analýzy skonštatovala, že téma *národných záujmov a ochrany národných záujmov* je všeobecne prítomná v rétorike Smeru-SD. Argumentovala napríklad podporou Poľska v prípade konfliktu s EÚ o nadsadenosti práva EÚ. Poľsko tento fakt odmietalo. Ďalším prípadom, ktorým autorka argumentovala je napríklad nabádanie ministrov na konflikt s Európskou komisiou, pokiaľ by to prinieslo prospech Slovensku. Strana zdôrazňovala, že na prvom mieste musia byť občania Slovenska.

Teória Søren Riishøja má svoje pozitíva, medzi ktoré patrí jej komplexnosť i priama aplikácia na štáty strednej Európy. Na druhú stranu, mnohé z jeho definovaných kategórií sú

príliš špecifické (napríklad *atlantistický euroskepticizmus*), či v dnešnej dobe neaktuálne (*euroskepticizmus založený na praxi*). Závěry tejto práce môžu poskytnúť základ pre hlbší výskum charakteru politiky strany Smer-SD, ktorá je do veľkej miery stále nepreskúmaná. Hoci práca neobsiahla dlhšie časové obdobie či analýzu väčšieho diskurzu, slúži ako náhľad do tejto problematiky.

Bibliografia

ALA & TASR. (20.11.2023). Fico oznámil, že prerušil komunikáciu so štyrmi médiami. Majú nepriateľské politické postoje, tvrdí. *Hospodárske noviny*. Dostupné z: <https://hnonline.sk/slovensko/96116228-fico-oznamil-ze-prerusil-komunikaciu-so-styrmi-mediami-maju-nepriatelske-politicke-postoje-tvrdi>

AP. (30.10.2023). Slovakia's new government announces a massive deployment at the Hungarian border to curb migration. *AP news*. Dostupné z: <https://apnews.com/article/slovakia-migrants-border-deployment-fico-9f7913f855cde886428940c004066bf1>

Aspinwall, M. (2000). Structuring Europe: Powersharing Institutions and British Preferences on European Integration. *Political Studies*, 48(3), 415–442.

Bauerová, H. (2018). Migration Policy of the V4 in the Context of Migration Crisis. *Politics in Central Europe*, 14(2), 99–120.

Bustikova, L., & Guasti, P. (2017). The illiberal turn or swerve in Central Europe?. *Politics and Governance*, 5(4), 166–176.

Centrum pre bioetiku. (14.10.2022). Dostupné z: <https://centreforbioethics.sk/sk/novinky/detail/28/celosvetovo-extremne-vysoky-konspiracny-index-na-slovensku/>.

Colombeau, S. C. (2019). Crisis of Schengen? The effect of two 'migrant crises' (2011 and 2015) on the free movement of people at an internal Schengen border. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(11), 2258–2274.

Conti, N., & Memoli, V. (2012). The multi-faceted nature of party-based Euroscepticism. *Acta Politica*, 47, 91–112.

Conti, Nicolo (2003) 'Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case', SEI Working Paper No 70, 1–41.

Csehi, R., & Zgut, E. (2021). 'We won't let Brussels dictate us': Eurosceptic populism in Hungary and Poland. *European Politics and Society*, 22(1), 53–68.

Cunningham, B. (10.2.2016). We protect Slovakia. *Politico*. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/slovakia-fico-migrants-refugees-asylum-crisis-smer-election/>

Černická, L. & Pravda. (2.5.2022). 'Je to americká...' Beňová sa ospravedľňuje Čaputovej za nadávky v Nitre. *Pravda*. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/625326-benova-sa-ospravedlnuje-caputovej-za-nadavky-v-nitre/>

ČTK. (16.4.2024). Premiér R. Fico odmietol nový migračný pakt EÚ. Opatrenia označil za diktát. *Správy RTVS*. Dostupné z: <https://spravy.rtvsk.sk/2024/04/premier-r-fico-odmietol-novy-migracny-pakt-eu-opatrenia-oznaci-za-diktat/>

Diamond, L. (2024). Power, Performance, and Legitimacy. *Journal of Democracy*, 35(2), 5–22.

Easton, D. (1975). A Re-assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 5(4), 435–457.

Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115.

Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K., & Kyngäs, H. (2014). Qualitative content analysis: A focus on trustworthiness. *SAGE open*, 4(1).

Európsky parlament. (2019). Štatistika vyhľadaná 26.2.2024: Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/sk/volebna-ucast/>

Európsky parlament. (22.11.2022). Recognising the Russian Federation as a state sponsor of terrorism. Dostupné z: <https://howtheyvote.eu/votes/150459>

Farská, K. & Sólomos, K.K. (5.10.2023). Analýza: Pred voľbami na novinárov a médiá najviac útočil Robert Fico a strana Smer, platili si aj reklamu. *ICJK*. Dostupné z: <https://www.icjk.sk/275/Analyza-Pred-volbami-na-novinarov-a-media-najviac-utocil-Robert-Fico-a-strana-Smer-platili-si-aj-reklamu>

Fico, R. (19.9.2023). To, čo si pri obilí dovolili Ukrajinci, je totálna drzosť. *Smer-SD*. Dostupné z: <https://www.strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/co-si-pri-obili-dovolili-ukrajinci-je-totalna-drzost>

Fico, R. (2022). Z vojny na Ukrajine profitujú len USA. *TV Pravda*. Dostupné z: <https://tv.pravda.sk/relacie/spravodajstvo/epizoda/10661-fico-z-vojny-na-ukrajine-profituju-len-usa>

Flood, C., & Usherwood, S. (2005, April). Positions, dispositions, transitions: A model of group alignment on EU Integration. In *55th Annual Conference of the Political Studies Association*, University of Leeds, 1–18.

Gál, Z., & Malová, D. (2018). Slovakia: Farewell to a passive policy-taker role? In *Central and Eastern Europe in the EU*, 106–119. Routledge.

Globsec. (2023). Dostupné z <https://www.globsec.org/sites/default/files/2023-05/GLOBSEC%20Trends%202023.pdf>.

Gottfries, N. (2002). Why is Sweden not in EMU?. *Current Sweden*, (435), 5.

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, 24(2), 105–112.

Guasti, P. (2021). Same same, but different: Domestic conditions of illiberal backlash against universal rights in the Czech Republic and Slovakia. *Illiberal Trends and Anti-EU Politics in East Central Europe*, 179–206.

Gyárfášová, O., & Hlatky, R. (2023). Personalized politics: Evidence from the Czech and Slovak Republics. *Electoral Studies*, 81.

Gyárfášová, O., & Henderson, K., (2018). Slovakia and the turnout conundrum. *East European Politics*, 34(1), 77–96.

Haughton, T. (2014). Exit, choice and legacy: explaining the patterns of party politics in post-communist Slovakia. *East European Politics*, 30(2), 210–229.

Havlík, V. (2019). Technocratic populism and political illiberalism in central Europe. *Problems of Post-Communism*, 66(6), 369–384.

Havlík, V., & Hloušek, V. (2024). Where Have All the ‘Exiters’ Gone? Contextualising the Concept of Hard Euroscepticism. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 1–18.

Henderson, K. (2001). *Euroscepticism or Europhobia: Opposition attitudes to the EU in the Slovak Republic*. Brighton: University of Sussex, 1–28.

Henderson, K. (2017). Euroscepticism and the ‘missing left’: The Slovak case study. *Politologický časopis-Czech Journal of Political Science*, 24(3), 229–248.

Hokovský, R. (7.2.2016). How migrants brought Central Europe together. *Politico*. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/how-migrants-brought-central-europe-together-visegrad-group-orban-poland/>

Holden, S. (2009). EMU at ten. Should Denmark, Sweden and the UK join?. *SNS Economic Policy Group Report, INSEAD*, 1–25.

Hutko, D. (10.02.2023). O poslaní migrov Ukrajine je rozhodnutý. Heger hľadá zákonnú cestu a možnosť kompenzácie. *Pravda*. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/656652-o-poslani-migrov-ukrajine-je-rozhodny-heger-hlada-zakonnu-cestu-a-moznost-kompenzacie/>.

Ilie, C. (2015). Parliamentary discourse. *The International Encyclopedia of language and social interaction*, 1-15.

Jadrná, A., ČTK. (8.4.2022). Slovensko darovalo Ukrajině systém protivzdušné obrany S-300, potvrdil premiér Heger. *iROZHLAS*. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/s-300-slovensko-valka-na-ukrajine-ukrajina-rusko_2204081405_ako.

Kaniok, P. (2009). Party-Based Euroscepticism: Opposing the Commission or the European Integration?. *Contemporary European Studies*, (02), 25–45.

Katuška, M. (10.5.2023). Soros, Čaputová, Soros, Čaputová. Smer žije z nenávisťi k prezidentke, niekto jej poslal nábojnice. *Sme*. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/23166766/robert-fico-zuzana-caputova-vyhrazky-trestne-oznamenie.html>

Kopecký, P., & Mudde, C. (2002). The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, (3), 297–326.

Koreň, M. (12.10.2023). Smer farmárom sľubuje viac peňazí od štátu. Keď bol pri moci, pomoc bola najnižšia. *Euractiv*. Dostupné z: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/viac-slovenskych-potravin-menej-ekologie-co-cakat-od-smeru-na-cele-agrorezortu/>

Krastev, I. (2018). Eastern Europe's illiberal revolution: The long road to democratic decline. *Foreign Aff.*, 97, 49–56.

Kroet, C. (6.9.2017). ECJ rejects Slovakia, Hungary refugee challenge, *Politico*. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/ecj-rejects-slovakia-hungary-refugee-challenge/>

Leconte, C. (2015). From pathology to mainstream phenomenon: Reviewing the Euroscepticism debate in research and theory. *International Political Science Review*, 36(3), 250–263.

Lepiarz, J. & Riegert, B. (20.9.2023). Ukrainian grain: Why are eastern EU members banning imports? *DW*. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/ukrainian-grain-why-are-eastern-eu-members-banning-imports/a-66872238>

Leška, D. (2015). The Europeanisation of Slovak Political Parties. *Slovak Journal of Political Sciences*, 15(1), 31–58.

Lintner, T., Diviák, T., Nekardová, B., Lehotský, L., & Vašečka, M. (2023). Slovak MPs' response to the 2022 Russian invasion of Ukraine in light of conspiracy theories and the polarization of political discourse. *Humanities & Social Sciences Communications*, 10(1), 1–11.

Lune, H., & Berg, B. L. (2017). *Qualitative research methods for the social sciences*. Pearson.

Marušiak, J. (2006). Fenomén strany Smer: medzi „pragmatizmom“ a sociálnou demokraciou. *Stredoevropské politické studie*, 8(1), 19–55.

Marušiak, J. (2021). Slovak, not Brussels social democracy. *Politologický časopis-Czech Journal of Political Science*, 28(1), 37–58.

Mayring, P. (2022). *Qualitative content analysis: A step-by-step guide*. SAGE.

Meseznikov, G., & Gyarfasova, O. G. (2018). Slovakia's Conflicting Camps. *J. Democracy*, 29, 78–90.

Mravcová, H., & Havlík, V. (2022). Pragmatism and support for the EU in Slovakia's politics. *East European Politics*, 38(1), 123–143.

Mudde, C. (2012). The comparative study of party-based Euroscepticism: the Sussex versus the North Carolina School. *East European Politics*, 28(2), 193–202.

Národná rada Slovenskej republiky. (14.4.2024). *Abecedný zoznam poslancov*. Dostupné z <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=poslanci%2fzmeny>

Národná rada Slovenskej republiky. (14.4.2024). *Zmeny v zložení NR SR*. Dostupné z <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=poslanci%2fzmeny>

Plenta, P. (2020). Conspiracy theories as a political instrument: utilization of anti-Soros narratives in Central Europe. *Contemporary Politics*, 26(5), 512–530.

Plevák, O. & Strejčková, S. (19.4.2024). Summit EÚ: Vojenské konflikty a boj o konkurencieschopnosť. A lepšiu čokoládu. *Euractiv*. Dostupné z: <https://euractiv.sk/section/obrana-a-zahranicie/news/summit-eu-vojenske-konflikty-a-boj-o-konkurencieschopnost-a-lepsiu-cokoladu/>

Pravda & TASR. (12.12.2023). Ficova vláda podporuje ďalšie sankcie proti Rusku. *Pravda*. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/691714-ficova-vlada-podporuje-dalsie-sankcie-proti-rusku/>

Proksch, S. O., & Slapin, J. B. (2010). Position taking in European Parliament speeches. *British Journal of Political Science*, 40(3), 587–611.

Riishøj, S. 2004. „Europeanisation and Euro-scepticism. Experiences from Poland and the Czech Republic.“ *Středoevropské politické studie* 6 (4).

Smer-SD. (13.6.2023). Návrat suverenity do Slovenskej zahraničnej politiky. *Smer-SD*. Dostupné z: <https://www.strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/geopolitika>

Smer-SD. Vedenie strany. *Smer-slovenska socialna demokracia*. Dostupné z: <https://www.strana-smer.sk/o-nas/predstavitelia>.

Smolecová, A., & Šárovec, D. (2021). Heading towards collapse? Assessment of the Slovak party system after the 2020 general elections. *Slovak Journal of Political Science*, 21(1), 27–50.

Szczerbiak, A., & Taggart, P. (2000). Opposing Europe: Party systems and opposition to the Union, the Euro and Europeanisation (Vol. 36). *Brighton: Sussex European Institute*.

Szczerbiak, A., & Taggart, P. (2003). Theorizing party-based Euroskepticism: Problems of definition, measurement and causality. *Sussex European Institute*, 1–18.

Szczerbiak, A., & Taggart, P. (2024). Euroscepticism and anti-establishment parties in Europe. *Journal of European Integration*, 1–21.

Šnidl, V. (11.6.2023). Fico účinkoval vo videu s antisemitom Danielom Bombicom, na ktorého súdy vydali zatykače. *Denník N*. Dostupné z: <https://dennikn.sk/3420192/fico-ucinkoval-vo-videu-s-antisemitom-danielom-bombicom-na-ktoreho-sudy-vydali-zatykace/>

Taggart, P. (1998), A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems. *European Journal of Political Research*, 33, 363–388.

Taggart, P., & Szczerbiak, A. (2001). Parties, positions and Europe: Euroscepticism in the EU candidate states of Central and Eastern Europe. Brighton: *Sussex European Institute*, 1–38.

Taggart, P., & Szczerbiak, A. (2004). Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe. *European Journal of Political Research*, 43(1), 1–27.

TASR & SITA. (9.3.2024). Kaliňák avizuje otvorenie diskusie k obrannej dohode s USA. S Blanárom sa chceli stretnúť Rusi, tvrdí. *Pravda*. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/702456-kalinak-s-blanarom-sa-chcela-stretnut-ruska-strana-slovensky-diplomat-to-nevyhladaval/>

TASR. (12.10.2023). Európski socialisti pozastavili členstvo strane Smer a aj Hlasu. *Aktuality*. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/XOjyi36/europski-socialisti-pozastavili-clenstvo-strane-smer-a-aj-hlasu/>

TASR. (27.2.2024). Prípád Chovanec: Blanár odovzdal Belgicku diplomatickú nótu pre úmrtie slovenského občana. *Pravda*. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/701095-pripad-chovanec-blanar-odovzdal-belgicku-diplomaticku-notu-pre-umrtie-slovenskeho-obcana/>

TASR. (28.9.2023). História konfliktu krvou zaliateho Náhorného Karabachu: Tiahnúce sa nezhody a márne dohody. *Hospodárske noviny*. Dostupné z: <https://hnonline.sk/svet/96106995-historia-konfliktu-krvou-zaliateho-nahorneho-karabachu-tiahnuce-sa-nezhody-a-marne-dohody>

Úrad vlády Slovenskej republiky. (2024). Dostupné z <https://www.vlada.gov.sk/predseda-vlady-sr/>

Varkočková, M. (2019). Obsahová analýza. *Metodologie výzkumu politiky*, 154–167. Sociologické nakladatelství (SLON).

Vogel, L. (2021). Illiberal and Anti-EU Politics in the Name of the People? Euroscepticism in East Central Europe 2004–2019 in Comparative Perspective. *Illiberal Trends and Anti-EU Politics in East Central Europe*, 29–55.

Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku. (15.12.2023). Dostupné z https://slovakia.representation.ec.europa.eu/news/s-buducnostou-slovenska-mimo-eu-nesuhlasí-sedem-z-desiatich-opytanych-slovakov-sloveniek-2023-12-15_sk_

Zmušková, B. (8.3.2022). EU socialists quiet as Slovak member spreads Kremlin propaganda. *Euractiv*. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/eu-socialists-quiet-as-slovak-member-spreads-kremlin-propaganda/

Zvada, Ľ. (2018). Securitization of the migration crisis and islamophobic rhetoric: The 2016 Slovak parliamentary elections as a case study. *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, 12(2), 216–235.

Zvada, Ľ. (2022). On gender and illiberalism: Lessons from Slovak parliamentary debates. *Politics and Governance*, 10(4), 108–120.

Zvada, Ľ. (2023). The State of Social Democracy in Slovakia: The Twilight (or Rebirth) of Social Democracy? *The Social Democratic Parties in the Visegrád Countries: Predicaments and Prospects for Progressivism*, 177–224. Cham: Springer International Publishing.

Abstrakt

Táto bakalárska práca sa zameriava na analýzu výrokov poslancov strany Smer-SD v 8. volebnom období (2020–2023). Primárnym cieľom práce je kvalitatívne zanalyzovať postoje poslancov strany Smer k Európskej únii či integrácii. Konkrétne sa zacieli na obsahovú analýzu euroskepticizmu pomocou teórie Søren Riishøja, ktorý definoval 9 podkategórií ideologického euroskepticizmu. Teoretická časť tejto bakalárskej práce sa skladá z dvoch kapitol. V prvej kapitole predstavuje najvýznamnejšie typologizácie euroskepticizmu. Následne kontextualizuje politický priestor strednej Európy a Slovenska. Predstavuje fenomény iliberalizmu a euroskepticizmu v tomto regióne i postoje občanov k európskej integrácii. V podkapitole bližšie predstaví stranu Smer-SD a jej vývoj. Metodologická časť obsahuje hlbší popis zvolenej metódy. Následne predstavuje postup výskumnej práce a hlbší popis zvolenej teórie, na základe ktorej uskutočňuje analýzu. Štvrtá kapitola sa venuje analýze a popisu výsledkov výskumu. Z teórie Søren Riishøja popisuje politiku strany Smer-SD na základe kategórií – identitárny euroskepticizmus, politický euroskepticizmus a euroskepticizmus založený na národnom záujme. Najpočetnejšia je kategória politický euroskepticizmus, ktorej autorka určila dve podkategórie – migrácia a vojna na Ukrajine.

Kľúčové slová: euroskepticizmus, parlamentný diskurz, SMER-SD, Slovensko, stredná Európa, Søren Riishøj

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the analysis of the statements of Smer-SD MPs in the 8th electoral period (2020–2023). The primary goal of the work is to qualitatively analyze the attitudes of Smer party deputies towards the European Union or integration. Specifically, it focuses on a content analysis of Euroscepticism using the theory of Søren Riishøj, who defined 9 subcategories of ideological Euroscepticism. The theoretical part of this bachelor thesis consists of two chapters. In the first chapter, it presents the most important typologies of Euroscepticism. Subsequently, it contextualizes the political space of Central Europe and Slovakia. It presents the phenomena of illiberalism and Euroscepticism in this region and the attitudes of citizens towards European integration. In a subsection, author presents the Smer-SD party and its development in more detail. The methodological part contains a deeper description of the chosen method. Subsequently, it presents the progress of the research work and a deeper description of the chosen theory, based on which the analysis is performed. The fourth chapter deals with the analysis and description of the research results. Based on Søren Riishøj's theory, author describes the politics of the Smer-SD party organizing them into categories – identitarian Euroscepticism, political Euroscepticism and Euroscepticism based on the national interest. The most numerous category is political Euroscepticism to which the author added two subcategories - migration and the war in Ukraine.

Key words: euroscepticism, parliamentary discourse, SMER-SD, Slovakia, Central Europe, Søren Riishøj